

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1930

ΥΠΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ

ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣΑ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΘΕΙΣΑ ΕΝ ΤΗ ΓΕΝΙΚΗ ΣΑΝΕΛΕΥΣΕΙ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ

ΤΗ 1 ΜΑΡΤΙΟΥ 1931

ΥΠΟ ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ Γ. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Κύριοι Ἑταῖροι,

Ἡ λογοδοσία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἄρχεται κατ' ἔτος διὰ μιᾶς ἱεροπραξίας ἀφιερωμένης εἰς τοὺς ἀποθανόντας συναγωνιστὰς καὶ φίλους ἐντὸς τοῦ κύκλου τῆς δράσεως τοῦ καθιδρύματος τούτου.

Τὸ ἐπιστημονικὸν τοῦτο μνημόσυνον τελοῦμεν οὐχὶ πρὸς ἐκπλήρωσιν ἀπλοῦ τινος τύπου, ἀλλὰ πρὸς ἐκδήλωσιν ἀληθοῦς καὶ εἰλικρινοῦς εὐλαβείας πρὸς τοὺς ἐν τῇ διεθνεί στίβῳ συνεργάτας, δι' ὅσα ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης ἕκαστος ἔπραξε, καὶ πρὸς τοὺς ἐν τῇ ἡμετέρῳ στενοτέρῳ κύκλῳ ἀγαπητοὺς ἐταίρους, οἱ ὅποιοι ἐνίσχυσαν πάντοτε τὸ ἡμέτερον ἔργον.

Ἐκ τῶν ἐπιτίμων ἐταίρων ἐξέλιπον κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος :

Ὁ Franz Winter, Καθηγητῆς τῆς Ἀρχαιολογίας ἐν τῇ Πανεπιστημίῳ τῆς Βιέννης καὶ διακεκριμένος ἀρχαιολογικὸς συγγραφεύς. Νεώτατος ἀρξάμενος τοῦ συγγραφικοῦ αὐτοῦ ἔργου ὁ Winter ἀφίερωσε πάντα τὸν βίον εἰς τὴν μελέτην τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ἰδίᾳ τέχνης. Παρὰ τὰς εὐστόχους ἐπὶ μέρους πραγματείας καταλείπει καὶ πλείονα μεγάλα αὐτοτελῆ ἔργα, τὰ ὅποια μεγάλως διηυκόλυνον τὴν τε διδασκαλίαν τῆς ἀρχαιολογίας καὶ τὴν προαγωγὴν τῆς ἐπιστήμης καθ' ὅλου.

Τὴν παρὰ τοῖς σπουδασταῖς διευκόλυνσιν τῆς μελέτης τῆς τέχνης τοῦ ἀρχαίου κόσμου συνετέλεσεν ὁ Winter διὰ τῆς ὠφελιμωτάτης *Kunstgeschichte in Bildern* ἢ ὁποία ἐν παλαιότεροις μάλιστα χρόνοις, ὑπῆρξε πολύτιμον βοήθημα τῆς ἀρχαιολογικῆς διδασκαλίας, ἐξακολουθεῖ δὲ ἀκόμη καὶ σήμερον ἐν νεωτέρᾳ μορφῇ νὰ παρέχῃ καλὰς ὑπηρεσίας.

Ἀξιόλογον ὥσαύτως βοήθημα τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης παραμένει ἀκόμη τὸ μέγα δίτομον ἔργον τοῦ Winter: *Peri tōn tūpōn tōn phlīnōn eidōliōn*, ἐν εἶδει συστηματικοῦ εὗρετηρίου συντεταγμένου. Παρὰ τὴν ἔνεκα τῆς προόδου τῆς ἐπιστημονικῆς μεθόδου ἀνάγκην βελτιώσεών τινων, τὸ εὗρετήριον τοῦ Winter θὰ ἐξακολουθῇ νὰ εἶναι ἐπὶ μακρὸν ἀκόμη τυπολογικὸν βοήθημα τῶν ἐργαζομένων.

Δύο μεγάλας αὐτοτελεῖς δημοσιεύσεις κατέλιπεν ὥσαύτως ὁ Winter ἀναφερομένας εἰς δύο σπουδαῖα μνημεῖα τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης, τὴν λεγομένην *σαρκοφάγον* τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου καὶ τὸ ἐκ Πομπηΐας ψηφιδωτὸν τὸ παριστῶν μάχην τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Τὰς ἐκδόσεις ταύτας συνοδεύουσι καὶ ἔγχρωμοι πίνακες κατ' ἀντίγραφα γενόμενα ὑπ' αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως, ὁ ὁποῖος ἦτο καὶ δεξιότατος ἀντιγραφεὺς ἀρχαίων ζωγραφικῶν προτύπων. Τῆς ζωγραφικῆς ταύτης ἱκανότητος τοῦ Winter πολλαπλᾷ καὶ καλὰ δείγματα, ἰδίᾳ λευκῶν ληκύθων καὶ ἄλλων ἐγχρώμων μνημείων περιελάμβανεν ἤδη ζῶντος αὐτοῦ τὸ Πανεπιστημιακὸν *Kunstmuseum* τῆς Βόννης.

Τὸν F. von Duhn, τὸν ἄλλοτε καθηγητὴν τῆς Ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Αἰδελβέργης ἀφήρπασεν ὁ θάνατος ἐν βαθεῖ, ἀλλὰ θαλλερωτάτῳ ὄντως γήρατι καὶ ἐν διαρχεῖ ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης ἐργασία.

Ἡ βαθυτάτη αὐτοῦ γνῶσις τῶν κατὰ τὴν Ἱταλίαν ἀρχαιολογικῶν ἀνασκαφῶν καὶ ἰδίᾳ τῶν ἐρευνῶν τάφων ἦτο μὲν καὶ πρότερον γνωστή, ἀλλὰ διεπιστώθη παγκοίνως καὶ ἐπεστέφθη ἀξίως διὰ

τοῦ σπουδαιοτάτου αὐτοῦ συγγράμματος *Italische Gräberkunde*, τοῦ ὁποίου ἡ ὠφέλεια οὐχὶ μόνον ἀπὸ ἀρχαιολογικῆς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἱστορικῆς θρησκευτικῆς ἀπόψεως εἶναι μεγάλη καὶ μόνιμος.

Τὸν θάνατον τοῦ Ἑδουάρδου Meyer αἰσθάνεται βαθέως ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία μετὰ τῆς παγκοσμίου ἐπιστήμης. Ἐνθυμούμεθα δὲ ἀκόμη ζωηρῶς ὅτι πρὸ τριετίας, ὁ ἐπιφανέστατος ἀνὴρ, μόλις ἀποβιβασθεὶς εἰς Ἀθήνας ἔσπευσε νὰ παραστῇ εἰς τὴν ἐτήσιαν ἡμῶν γενικὴν συνέλευσιν.

Φυσιογνωμίαι οἷα ἡ τοῦ Ἑδουάρδου Meyer δὲν παρουσιάζονται συχνὰ κατὰ τὴν ἐπιστημονικὴν διαδρομὴν τῶν ἐθνῶν, διὰ τοῦτο δὲ ἡ δρᾶσις αὐτῶν εἶναι πραγματικὴ εὐλογία διὰ τὴν ἐπιστήμην καὶ τίτλος ὑπερηφανείας διὰ τὰ παραγαγόντα αὐτοὺς ἔθνη. Ὁ Meyer ὑπῆρξε καθηγητὴς τῆς ἀρχαίας ἱστορίας ἐν τῇ εὐρυτάτῃ καὶ πραγματικῇ τῆς λέξεως ἐννοίᾳ, καλύψας διὰ τῶν μεγάλων αὐτοῦ ἐπιστημονικῶν περὺγῶν ἅπαντα τὸν γνωστὸν ἀρχαῖον κόσμον οὐχὶ μόνον διὰ τῆς διδασκαλίας του, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ δημιουργικῆς ἐρεῦνης. Μετ' ἴσης εὐκολίας ἀναγινώσκων τὰ ἱερογλυφικὰ καὶ τὰ σφηνοειδῆ ἐπιγραφικὰ μνημεῖα μεθ' ὅσης καὶ τὰ Ἑλληνικὰ καὶ τὰ Λατινικά, ἠδυνήθη ὄντως νὰ ἀνασυγκροτήσῃ, ἐν μέρει δὲ καὶ νὰ δημιουργήσῃ τὴν ἱστορίαν τῶν ἀρχαίων ἀνατολικῶν λαῶν καὶ ἀπὸ εὐρυτάτης βάσεως ὁρμώμενος νὰ συντάξῃ τὴν σπουδαιοτάτην αὐτοῦ «Ἱστορίαν τῆς Ἀρχαιότητος», ἡ ὁποία ὅλως ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρει τὴν ἀρχαιολογίαν.

Δὲν εἶναι δὲ μόνον ἡ πολυμάθεια, ἡ ὁποία χαρακτηρίζει τὸ ἔργον, ἀλλὰ καὶ ἡ βαθεῖα κρίσις καὶ ἡ ἄκρα σωφροσύνη καὶ συντηρητικότης ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ καὶ ἐν τῇ χρήσει τῶν ἱστορικῶν πηγῶν. Διὰ τοῦ τελευταίου τούτου ὁ Meyer ἀπετέλεσε τὸ ἀντίρροπον τῆς ῥιζοσπαστικῆς ἱστορικῆς σχολῆς τοῦ Beloch καὶ συνεκράτησε τὴν ἔρευναν μακρὰν τῶν ὑπερβολῶν.

Ἀποβλέπων τις εἰς τὸ συνολικὸν ἔργον τοῦ Ἑδουάρδου Meyer, δύναται ἄνευ ὑπερβολῆς νὰ χαρακτηρίσῃ τοῦτο ὡς ἀποτελοῦν μίαν τῶν ὀλίγων ἐπιστημονικῶν πυραμίδων τῶν νεωτέρων χρόνων.

Ἐπιφανὴς ἀρχαιολόγος καὶ ἐπιγραφικὸς ὑπῆρξε καὶ ὁ Ἴταλὸς Φ ρ ε ι δ ε ρ ί κ ο ς Ἀ λ μ π ε ρ, ἰδιαίτερος συνδεθεὶς μετὰ τῆς πατρίδος ἡμῶν διὰ τῶν ἐν Κρήτῃ ἀρχαιολογικῶν αὐτοῦ ἀνασκαφῶν.

Νεώτατος ἀκόμη περιηγούμενος τὴν Κρήτην ὁ Halbherr ἐνεκαίνισε τῷ 1883 τὴν ἐπιστημονικὴν του σταδιοδρομίαν δι' ἀνακαλύψεως μεγίστης σημασίας διὰ τε τὴν Ἑλλην. ἐπιγραφικὴν καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ δικαίου, συνέδεσε δὲ τὸ ὄνομά του μετὰ τῆς περιφήμου νομικῆς ἐπιγραφῆς τῆς Γόρτυνος. Χαρακτηριστικὸν δὲ τῆς ἀφοσιώσεως αὐτοῦ πρὸς τὸν διδάσκαλόν του Comparetti, εἶναι ὅτι εἰς ἐκεῖνον παρέδωκε τὰ ἀπόγραφα αὐτοῦ πρὸς ἐκτενεστέραν πραγματείαν.

Μετὰ ταῦτα ὁ Ἀλμπερ ἐν ἀγαστῇ συμποίᾳ καὶ ἀδιαπτώτῳ συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Comparetti ἀφοσιοῦται εἰς τὴν Κρήτην καὶ τῇ ἀρωγῇ τῆς Ἱταλικῆς Κυβερνήσεως ἐξερευνᾷ διαφόρους τόπους τῆς Κρήτης, τῶν ὁποίων τινὰς προσκλήσει καὶ δαπάναις τοῦ φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου Ἡρακλείου. Οὕτω ἐξηρευνήθη τῷ 1885 τὸ σημαντικὸν Ἰδαῖον ἄντρον τοῦ Διὸς καὶ τὸ ἄντρον τοῦ Ψυχροῦ, ὅθεν προῆλθον τὰ πρῶτα δείγματα τοῦ Κρητικοῦ πολιτισμοῦ πολὺ πρὶν ἀρχίσωσιν αἱ μεγάλαι ἀνασκαφαὶ τοῦ Evans καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀλμπερ.

Μετά τινα διακοπὴν ὁ Ἀλμπερ συνεχίζει βραδύτερον, τυχὼν μεγάλου Ἀμερικανικοῦ βοηθήματος, τὰς ἐρεῦνας τῆς Κρήτης καὶ δημιουργεῖ δύο σημαντικὰ κέντρα Ἱταλικῆς ἐρεῦνης, τὴν Φαιστόν καὶ τὴν Ἀγίαν Τριάδα—δύο τόπους, οἱ ὅποιοι οὐχὶ μόνον ἀπέβησαν ἀρχαιολογικῶς σπουδαῖοι, ἀλλὰ καὶ ἐχρησίμευσαν ὥς φυτώριον σχηματισμοῦ Σχολῆς τῆς Κρητικῆς ἀρχαιολογίας ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Ἀλμπερ.

Ἀλλὰ καὶ τὰς Κρητικὰς ἐπιγραφὰς κατέλειπεν ἐτοιμούς πρὸς ἔκδοσιν ἐν τῇ μεγάλῃ Συναγωγῇ τοῦ Βερολίνου.

Ἐὰν δὲ ἀναφέρωμεν ὅτι εἰς αὐτὸν ἀνήκει καὶ ἡ πρωτοβουλία τῆς ιδρύσεως τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἱταλικῆς Σχολῆς παρατηροῦμεν ὅτι τὸ ὅλον ἔργον τοῦ Ἀλμπερ ὑπῆρξε ἀξιολογώτα-

τον καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἀπλῆς ἀσκήσεως τῆς ἀρχαιολογίας καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ὀργανωτικῆς.

Ἰδιαιτέρως δὲ καὶ εἰλικρινῶς ἠγάπα τὴν χώραν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἠργάσθη καὶ τῆς ὁποίας τὴν γλῶσσαν εἶχε τελείως ἐκμάθει—διὰ τοῦτο δὲ λυπούμεθα διπλῇν λύπην ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Ἄλμπερ.

Ἐκ τῶν Ἑλλήνων συνεργατῶν καὶ φίλων ὁ θάνατος ἀφῆρ-
πασε τὸν Βασίλειον Λεονάρδον, τὸν Παναγιώτην Καστριώτην, τὸν
Νικόλαον Καπετανάκη, τὸν Παῦλον Καρολίδην, τὸν Ἰωάννην
Καυταντζόγλου, τὸν Ὀθωνα Τετενέν, τὸν Ἠλίαν Πουλόπουλον,
τὸν Δημ. Μουτσόπουλον.

Ὁ Βασίλειος Λεονάρδος ὑπῆρξεν ἐπιγραφικὸς διεθνoῦς
φήμης, διηύθυνε δὲ ἐπὶ μακρὸν τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐπιγραφικὸν Μου-
σεῖον τηρήσας αὐτὸ πάντοτε ἐν παραδειγματικῇ τάξει. Τὴν ἄλλην
ἀρχαιολογικὴν διοίκησιν ἀπέφυγεν ὅσον ἡδυνήθη ὁ Λεονάρδος,
ὅτε δέποτε ἡ γνώμη τῶν συναδέλφων αὐτοῦ ἔφερεν αὐτὸν εἰς τὴν
θέσιν τοῦ προϊσταμένου τῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας, ἠγωνίσθη
μετ' ἀκάμπτου ἐπιμονῆς, ὅπως ἀπομακρυνθῇ πάλιν ἐκεῖθεν καὶ
ἐπανέλθῃ εἰς τὸ Ἐπιγραφικὸν Μουσείον.

Ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἀρχαιολογικῇ Ἐταιρείᾳ ὑπῆρξεν ἐπὶ μακρὸν
χρόνον σύμβουλος, θετικωτάτην δὲ ὑπηρεσίαν προσήνεγκεν εἰς τὴν
ἐκδοσιν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος ἐπὶ πολὺ διατελέσας ἐπι-
μελητὴς τοῦ περιοδικοῦ καὶ πλείστους καταβαλὼν κόπους πρὸς
ἀρτίαν ἐμφάνισιν αὐτοῦ καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἐκτυπώσεως καὶ ἀπὸ ἀπό-
ψεως ἐπιστημονικῆς συνθέσεως.

Τὴν αὐτὴν λεπτολόγον ἀκρίβειαν καὶ προσοχὴν ἐπέδειξεν ὁ
Λεονάρδος καὶ ἐν πάσῃ ἄλλῃ αὐτοῦ ἐπιστημονικῇ ἐργασίᾳ. Δείγ-
ματα δὲ τῆς ἰδιοσυγκρασίας του ταύτης εἶναι τὸ κρᾶτιστον αὐτοῦ
σύγγραμμα περὶ τῆς Ὀλυμπίας καὶ πᾶν σχετικὸν πρὸς τὴν ἐν Ἀμφι-
αρείᾳ ἀνασκαφὴν του δημοσίευμα. Δυστυχῶς περὶ τῆς ἀνασκαφῆς
ταύτης, εἰς ἣν ὁ ἀείμνηστος συνάδελφος ἀφιέρωσε περὶ τὰ 45 ἔτη,
δὲν μᾶς ἀφῆκε συνολικὸν σύγγραμμα. Τὸ ὑλικόν, τὸ ὁποῖον εἶχε

τακτοποιήσει ὅπωςδὴποτε, πολὺ ἀπέχει τῆς πρὸς ἐκτύπωσιν ὀριστικῆς διαμορφώσεως, ὥστε νὰ εἶναι δυνατόν εὐκόλως καὶ μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνου νὰ προβῶμεν εἰς τοιαύτην δημοσίευσιν. Ἄλλ' ἀνεξαρτήτως πάσης τοιαύτης δυσχερείας καὶ πάσης ἐν τῷ μέλλοντι ἐκβάσεως τῆς δημοσιεύσεως ταύτης ὀφείλομεν νὰ ἐκφράσωμεν τὰς θερμὰς ἡμῶν εὐχαριστίας πρὸς τοὺς κληρονόμους τοῦ Λεονάρδου, διότι μετὰ πάσης προθυμίας ἔθηκαν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας οὐχὶ μόνον τὰ πρὸς τὰς ἀνασκαφὰς αὐτοῦ σχετικὰ σημειώματα καὶ ἡμερολόγια, ἀλλὰ καὶ ἄλλα πλεῖστα δελτιογραφημένα σημειώματα καὶ ἀποκόμματα ἐφημερίδων, τὰ ὅποια ἀποτελοῦν ἀψευδὲς μνημεῖον τῆς λεπτολόγου μελέτης τοῦ ἀειμνήστου Λεονάρδου.

Τὸ πλούσιον τοῦτο ὕλικόν ἀποτιθέμενον εἰς ἴδιον ἐρμάριον ἐλπίζομεν ὅτι θὰ καταστῇ δυνατόν νὰ μελετηθῇ ἐπωφελῶς οὐχὶ μόνον ὡς πρὸς τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ Ἀμφιαρείου, ἀλλὰ καὶ γενικώτερον ἀπὸ ἐπιγραφικῆς καὶ λεξικογραφικῆς ἀπόψεως. Διότι ὁ Λεονάρδος δὲν ὑπῆρξε μόνον κράτιστος ἐπιγραφικός, ἀλλὰ καὶ ἄριστος Ἑλληνιστής. Ἐτίμησε δὲ τὴν ἀρχαιολογικὴν ὑπηρεσίαν καὶ προήγαγε τὴν ἐπιστήμην. Ἀπέθανε δὲ μαχόμενος ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς ἐπιστημονικῆς του ἐργασίας ὅπως πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ὁ Καββαδίας καὶ ὁ Ξανθοῦδίδης καὶ οὐχὶ πολὺ μετὰ τὸν Λεονάρδον ὁ Καστριώτης.

Ὁ Παναγιώτης Καστριώτης, Διευθυντὴς τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου, ἠκολούθησε τὸν Λεονάρδον ὀλίγους μῆνας μετὰ ταῦτα, ὑποκύψας εἰς βραχυτάτην ἀσθένειαν τῆς καρδίας, τὴν ὁποίαν ἀπεκόμισεν ἐξ ἐπιπόνου διὰ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ περιοδείας ἀνὰ τὴν Ἀττικὴν.

Ἡ ἀρχαιολογικὴ σταδιοδρομία τοῦ Καστριώτου ὑπῆρξε σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου Ἀθηναϊκὴ, διότι διὰ τῶν Ἀττικῶν δήμων ἤρχισε τὴν ἐπιστημονικὴν του ἐμφάνισιν καὶ διὰ τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ Ὠδείου τοῦ Περικλέους καὶ τῶν γλυπτῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου ἔκλεισε τὴν συγγραφικὴν του δρασιν. Νεώτατος εἰσῆλθεν ὁ ἀείμνηστος

συναδέλφος εἰς τὴν ἀρχαιολογίαν, ἀναμφιβόλως δὲ ὄφειλε πολλὰ εἰς τὴν παρόρμησιν καὶ τὰς ὁδηγίας τοῦ μεγάλου Schliemann, μετὰ τοῦ ὁποίου ἡ τύχη τὸν εἶχε συνδέσει διὰ στενωτάτης συγγενείας.

Ἐκτοτε ἡσχολήθη εἰς ἀνασκαφὴν τοῦ ἐν Τρίκῃ τῆς Θεσσαλίας Ἀσκληπείου, περὶ τοῦ ὁποίου καὶ ἐξέδωκε ἰδίαν πραγματείαν. Ὡσαύτως συνέγραψε περιγραφικὸν ὁδηγὸν τῶν γλυπτῶν τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἐκλαϊκευτικὸν βιβλίον περὶ τῶν μνημείων τῶν Ἀθηνῶν. Παρὰ ταῦτα ἐδημοσίευσεν ἀρχαιολογικὰς πραγματείας ἐν τῇ Ἀρχ. Ἐφημερίδι καὶ ἐν τῷ Ἀρχ. Δελτίῳ.

Ἀλλὰ τὸ κυριώτερον μέρος τῆς ζωῆς του ἀφιέρωσεν εἰς τὸ Ἑθνικὸν Μουσεῖον, τοῦτο μὲν ὥς Ἐφορος τῶν γλυπτῶν, τοῦτο δέ, τελευταῖον, ὥς Διευθυντὴς αὐτοῦ.

Ἡ ἐν τῷ Ἑθνικῷ Μουσείῳ ὑπηρεσία τοῦ Καστριώτου ὑπῆρξε πλήρης εὐσυνειδήτου ἀφοσιώσεως εἰς τὸ συμφέρον τοῦ ἰδρύματος, ἐξετέλεσε δὲ τὴν ἀποστολήν του ταύτην μετὰ λεπτότητος καὶ σχεδὸν ὑπερβολικῆς ἡπιότητος τρόπων. Ὅσοι ἔσχον τὴν εὐτυχίαν νὰ συνεργασθῶσι μετὰ τοῦ ἀειμνήστου συναδέλφου θὰ ἀναμνήσκονται πάντοτε εὐχαρίστως τῆς εὐγενείας τοῦ ἡθους αὐτοῦ.

Ἐξέλιπεν ὡσαύτως κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ὁ παλαιὸς ἐταῖρος καὶ ἐπὶ μακρὸν σύμβουλος τῆς Ἑταιρείας, πολυμαθὴς δὲ ἱστορικός, ὁ ὁμότιμος Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Π α Ὡ λ ο ς Κ α ρ ο λ ῖ δ η ς, συγγραφεὺς πολλῶν καὶ πολυτόμων ἱστορικῶν ἔργων, μετὰ θαυμαστῆς πολυμερείας πραγματευθεὶς μεγάλας περιόδους τῆς τε παγκοσμίου καὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας.

Σφόδρα ἐλυπήθημεν ὡσαύτως διὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀγαπητοῦ φίλου καὶ ἄλλοτε προέδρου τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συμβουλίου Ν ι κ ο λ ᾱ ο υ Κ α π ε τ α ν ᾱ κ η.

Παρὰ τοὺς συναδέλφους τούτους ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία βαθεῖαν ἡσθάνθη λύπην, διότι ἀπώλεσε καὶ διακεκριμένον ἐταῖρον καὶ φιλόρχαιον, ὅλως δὲ προώρως καὶ ἀπροσδοκίτως, τὸν Ἰ ω α ν ν η ν Κ α υ τ α ν τ ς ὀ γ λ ο υ ν, ἄνδρα Ἑλληνικώτατον καὶ ἐξαι-

ρέτου εὐγενείας ψυχῆς, μετὰ μεγάλου ἐνδιαφέροντος παρακολουθήσαντα τὰ τῆς Ἑταιρείας καὶ τὰ καθ' ὅλου ἀρχαιολογικὰ ἡμῶν πράγματα, ἀξίως δὲ ἐν τούτῳ συνεχίσαντος τὸ παράδειγμα τοῦ ἐπιφανοῦς αὐτοῦ πατροῦς.

Οὐχὶ μικρότερον λύπην ἡσθάνθημεν ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοῦ ἀρχαίου πολιτευτοῦ καὶ ἄλλοτε Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας Ἀντωνίου Ζυγομαλά μετ' ἀμειώτου ἐνδιαφέροντος ἐνισχύσαντος πάντοτε τὰς προσπάθειάς τῆς Ἑταιρείας, τοῦ ῥηξηκελεύθου βιομηχάνου τοῦ τιμήσαντος τὴν Ἑλληνικὴν ἐπιχειρηματικότητα Ἡλίας Πουλοπούλου, τοῦ πολιτευτοῦ Ὁθωνος Τεττενέ καὶ τοῦ γνωστοῦ ἐμπόρου Δημ. Μουτσόπουλου.

Μετὰ τὸ μνημόσυνον τοῦτο στρέφοντες τὸν λόγον πρὸς τὴν ζῶσαν καὶ δρῶσαν ἀρχαιολογίαν εὐχαρίστως καὶ εἰλικρινῶς μετέχοντες τῆς πανηγύρεως χαιρετίζομεν τὰ ἐν Βερολίνῳ ἀρχαιολογικὰ Μουσεῖα ἐορτάσαντα τὴν πρώτην αὐτῶν ἑκατονταετίαν, μεστὴν ἐπισημονικῆς ὁργανώσεως καὶ παραδειγματικῆς ἐπεξεργασίας καὶ ἐξαιρετοῦ μορφωτικῆς δράσεως. Τὰ Μουσεῖα τοῦ Βερολίνου δύναται νὰ εἶναι ὑπερήφανα, διότι ἐπέσπεψαν τὴν πρώτην αὐτῶν ἑκατονταετηρίδα διὰ τῶν ἐγκαινίων σπουδαιοτάτου μουσειακοῦ ἰδρύματος, τοῦ μεγαλογράμιου ἀρχιτεκτονικοῦ καὶ πλαστικοῦ Μουσείου τῆς Περγάμου.

Μετὰ χαρᾶς ὡσαύτως χαιρετίζομεν τὴν εἰς τὴν Λιεύθυνσιν τῆς ἐν Ἀθήναις Γερμανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς ἐπάνοδον τοῦ Καθηγητοῦ κ. Γεωργίου Κάρο, ἐπιτίμου ἡμῶν ἑταίρου καὶ δεδοκιμασμένου φίλου οὐχὶ μόνον τῆς ἀρχαίας, ἀλλὰ καὶ τῆς νέας Ἑλλάδος, ἐπιφανοῦς δὲ ἀρχαιολογικοῦ διδασκάλου.

Χαίρομεν ἐπίσης εἰλικρινῶς διὰ τὴν εἰς τὴν Ἀθηναϊκὴν ἀρχαιολογικὴν οἰκογένειαν εἴσοδον τοῦ κ. Payne, διευθυντοῦ τῆς Ἀγγλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς καὶ εὐχόμεθα συνεχῆ τὴν ἐπι-

στημονικὴν εὐτυχίαν τοῦ ἀδελφοῦ ιδρύματος καὶ ὑπὸ τὴν πεφωτισμένην αὐτοῦ ἡγεσίαν.

Τὸν ἐργαζόμενον ἀρχαιολογικὸν κόσμον κατὰ καθῆκον τιμῶντες, ἐκτιμῶντες δὲ εὐγνωμόνως καὶ τὴν πρὸς τὸ ἔργον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας εὐμενῇ στοργῇ τῶν ἀλλοδαπῶν συναδέλφων, ἐξελέξαμεν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος τοὺς ἑξῆς ἐπιτίμους ἐταίρους:

1. Τὸν ἐν Βαλτιμόρη τῆς Ἀμερικῆς καθηγητὴν τῆς Ἀρχαιολογίας κ. D. M. Robinson.

2. Τὸν ἐν Οὐψάλῃ καθηγητὴν τῆς Ἀρχαιολογίας κ. Axel Persson.

3. Τὸν ἐν Νεαπόλει καθηγητὴν τῆς Ἀρχαιολογίας κ. Biagio Pace.

4. Τὸν ἐν Ὁσλφ καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου κ. Sam Eitrem.

5—8. Τοὺς περὶ τὸ ἀρχαῖον δίκαιον εὐδοκιμώτατα ἀσχολούμενους ἐπιφανεῖς καθηγητὰς κ.κ. Eberhard Bruck, Paul Collinet, Giannino Ferrari καὶ Paul Koschaker.

Εἰς τοὺς ἑξ ἐπαγγέλματος περὶ τὸν πολιτισμὸν τοῦ ἀρχαίου κόσμου ἀσχολούμενους ἀλλοδαποὺς συναδέλφους τούτους ὁμοφώνως προσέθηκε τὸ Συμβούλιον ὡς ἐπίτιμον ἐταῖρον τὸν ἀπὸ τῆς κλασσικῆς φιλολογίας ὀρμώμενον ἐμπνευσμένον, δὲ ὑμνητὴν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος εἰλικρινῇ καὶ θαυμαστὴν τῶν προσπαθειῶν καὶ προόδων τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος κ. Ἐδουάρδον Herriot, πρῶτην Πρωθυπουργὸν τῆς Γαλλίας καὶ Δήμαρχον Λυῶνος, ἀξίως συνεχίζοντα τὰ πρὸς τὴν Ἑλλάδα αἰσθήματα τοῦ ἐπίσης ἐπιτίμου ἡμῶν ἐταίρου ὑπάρξαντος Γεωργίου Clémenceau.

Ὡσαύτως τὸ Συμβούλιον ἐφαρμόζον οἰκεῖον ἄρθρον τοῦ Ὁργανισμοῦ τῆς Ἐταιρείας ὁμοφώνως ἐξέλεξε τακτικοὺς ἰσοβίους ἐταίρους τὸν κ. Κωνστ. Πακτιβάν, Πρόεδρον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καὶ τὸν κ. Κ. Παλαμᾶν, Πρόεδρον τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Πολλοὺς τῶν νέων ἡμῶν ἐπιτίμων ἐταίρων εὐχαρίστως εἶδομεν κατὰ τὸ ἐν Ἀθήναις συνελθὼν προσφάτως βον Διεθνὲς Βυζαντιολογικὸν Συνέδριον, τὸ ὁποῖον κατὰ κοινὴν ὁμολογίαν κατέλαβεν ἐξαιρετικὴν θέσιν ἐν τῇ σειρᾷ τῶν ὁμοίων ἐπιστημονικῶν συγκεντρώσεων. Τίνα συμβολὴν παρέσχεν ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία διὰ τῶν πολυτίμων αὐτῆς συνεργατῶν πρὸς εὐόδωσιν τοῦ συνεδρίου τούτου δὲν προσήκει εἰς ἡμᾶς νὰ ἐξάρωμεν.

Καὶ τὴν παρὰ τὸν Παρθενῶνα ἐορτασθεῖσαν ἑκατονταετίαν τῶν ἀναστηλώσεων ἀρχαίων μνημείων τῆς Ἀκροπόλεως μετὰ χαρᾶς ἰδιαίτερας συνεώρτασεν ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία οὐχὶ μόνον διὰ τὴν ἐξαιρετον σημασίαν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τούτου ἔργου, ἀλλὰ καὶ διότι μέγα μέρος τῶν ἀναστηλωτικῶν ἐργασιῶν ἐγένετο ἄλλοτε ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου καθιδρύματος. Ἡ ἀρχὴ τῶν ἀναστηλώσεων τούτων ἀναγομένη εἰς τοὺς νεαροὺς χρόνους τῆς ἀπελευθερωθείσης Ἑλλάδος, ἐπανεῦρε τὴν συστηματικὴν συνέχειαν αὐτῆς εἰς τὴν πολυμερῇ μέριμναν τοῦ Παναγῆ Καββαδία, εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλομεν τὴν πρωτοβουλίαν, ὅπως ἀναθέσῃ τὰ ἔργα εἰς τὸν Νικόλαον Μπαλάνον, τὸν ἔκτοτε κύριον συντελεστὴν τῶν ἔργων τούτων.

Εἰς τὴν ἀνασκαφικὴν ἐξερεύνησιν τῆς Ἑλλάδος ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία προσέφερε κατὰ τὸ 1930 τὴν ἐξῆς συμβολήν:

1. Ἐν Θ ἡ β α ι ς ὁ καθηγητὴς κ. Ἀντ. Κεραμόπουλλος βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ κ. Ἰω. Παπαδημητρίου ἐξερεύνησε τὸν πρὸς Ν τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ ὑπολειφθέντα ἐκ τοῦ προσφυγικοῦ συνοικισμοῦ ἀρχαιολογικὸν χώρον, τοῦ ὁποῖου τὸ μέγιστον μέρος παρὰ πᾶσαν καταβληθεῖσαν ἀντενέργειαν κατεκαλύφθη ὑπὸ τῆς νεωτέρας οἰκοδομίας.

Τὸ μικρὸν τεμάχιον, τὸ ὁποῖον ἀπεκαλύφθη κατὰ τὴν ἐπέκτασιν τοῦ νεωτέρου συνοικισμοῦ, ἀνασκαφὴν μετὰ προσοχῆς ἀπέδωκε τὰ λείψανα ἀρχαίας οἰκίας κατεστραμμένης ὑπὸ πυρκαϊᾶς.

Αἱ παραστάδες τῆς ἀνακαλυφθείσης θύρας ἦσαν ἐκ πώρου, τὸ κατώφλιον ἐκ μαρμάρου, οἱ δὲ τοῖχοι συνέκειντο ἐξ ὠμῶν πλίν-

θων καὶ λίθων, συνεπληροῦντο δὲ εἰς ὕψος, δι' ὀρθῶν κεράμων καὶ δι' ἐπιχρίσματος ἐξ ἀσβέστου ἢ δι' ἐπαλλήλων στρωμάτων ἀσβέστου, τινῶν, τῶν ἐσωτερικῶν, ἀναμίκτων μετ' ἄμμου, τοῦ δ' ἐσωτερικοῦ ἐξ ἄμιγοῦς μαρμαροκονίας ἀσβέστου. Τὰ συλλεγέντα τεμάχια ἐδείκνυν γραμμὰς ἐκτύπους καὶ λείψανα χρωμάτων. Παρά τινα γωνίαν τοῦ δωματίου εὐρέθησαν εἰς στρῶμα ἑγχρωμοὶ πῆλιναι πλαγγόνες, καταπεσοῦσαι ἔκ τινος ῥαφίου ἴσως, ὅπου ἴσταντο πρὸς διακόσμησιν.

Περαιτέρω εὐρέθη ἀκέφαλον μαρμάρινον ἀγαλμάτιον γυναικὸς ἐνδεδυμένον καὶ σῶζον ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων λείψανα χρωμάτων. Παρ' ἄλλην γωνίαν τοῦ δωματίου εὐρέθη ἄτεχρον ἡμικυκλικὸν κτίσμα, ἀποτελοῦν ποτε βάθρον ὑφαντικοῦ ἱστοῦ ἢ ὀρθοῦ ἐργαλείου, ὅπως ἐπιτρέπεται νὰ εἰκάσωμεν ἐκ τῶν εὐρεθέντων ἀθρόων πηλίνων ἐξαρτημάτων, τῶν γνωστῶν ἀγνύθων.

Ἡ ἀνεύρεσις κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν νομίσματος Βοιωτικοῦ τῶν ἀπὸ 220—197 π. Χ. χρόνων πεῖθει ὅτι ἡ πυρπόλησις δὲν συνδέεται πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου τῷ 336 π. Χ. γενομένην, ἀλλὰ πρέπει νὰ ταχθῇ εἰς πολὺ μεταγενεστέραν περίοδον, μετὰ τοὺς χρόνους τοῦ ἀνασυνοικίσαντος τὰς Θήβας τῷ 316 Κασσάνδρου καὶ μετὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Ἀντιγόνου τοῦ Δώσωνος, ἐπὶ νομισμάτων τοῦ ὁποίου εἶναι ἐπικεκομμένα τὰ Βοιωτικὰ νομίσματα, ὧν ἓν εὐρέθη κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν.

Ἐξετάζων τὰς ἐνδεχομένας δύο περιπτώσεις τοιαύτης καταστροφῆς ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν Θηβῶν ὁ κ. Κεραμόπουλλος ἤτοι τὴν ἐπὶ Μομμίου τῷ 146]5 καὶ τὴν ἐπὶ Σύλλα περὶ τὸ 86 π. Χ., καταλήγει εἰς τὴν ἐπὶ Μομμίου στηριζόμενος εἰς τὰς νομισματικὰς ἐνδείξεις.

2. Ἐν Νέα Ἀγχιάλῳ ἐξηκολούθησε τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ συγκροτήματος τῶν σπουδαιοτάτων πρωτοχριστιανικῶν βασιλικῶν ὁ καθηγητὴς κ. Γ. Σωτηρίου.

Κατὰ τὰς ἐργασίας ταύτας ἀπεκαλύφθη ὁλόκληρος ἡ πέρυσιν ἀναφανείσα ἐν μέρει στοὰ καὶ τμήματα ἄλλων πέντε αἰθουσῶν

ἐκτὸς τῶν δύο περυσινῶν συνεχομένων πρὸς ταύτην πρὸς Β καὶ πρὸς Α.

Ἡ στοὰ αὕτη ἢ μᾶλλον προστώον ἔχει τρεῖς κίονας, τῶν ὁποίων ἀνευρέθησαν αἱ βάσεις, οἱ κορμοὶ καὶ τὰ ἰωνίζοντα κιονόκρανα. Αἱ διαστάσεις τοῦ προστώου εἶναι μ. $7,25 \times 5.85$.

Κατὰ τὸν ἄξονα τοῦ προστώου καὶ ὀπισθεν αὐτοῦ ὑπάρχουσι δύο αἵθουσαι, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ πρώτη ἀπεκαλύφθη δολόκληρος. Δεξιὰ δὲ καὶ πρὸς Β τοῦ προστώου εὐρέθησαν συνεχόμεναι καὶ συγκοινωνοῦσαι πρὸς ἀλλήλας διὰ θυρῶν ἄλλαι πέντε αἵθουσαι, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ ὑπ' ἀριθ. πέντε συγκοινωνεῖ καὶ μετὰ τοῦ προστώου δι' εὐρείας θύρας. Ἀλλὰ καὶ πρὸς Ν. τῆς διὰ τοῦ προστώου σχηματιζομένης οὕτω εἰσόδου τοῦ οἰκοδομήματος διαφαίνεται ἡ ὑπαρξίς καὶ ἄλλων διαμερισμάτων, δι' ὧν ἀπαρτίζεται τὸ διάγραμμα ἐκτεταμένου οἰκοδομήματος γνωστοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ τύπου.

Εἰς ἀπόστασιν 15 μ. πρὸς Β τῆς ὑπ' ἀριθ. 7 αἰθούσης εὐρέθη ἐν δοκιμαστικῇ σκαφῇ ὑψηλὸς στυλοβάτης μετὰ μεγάλης βάσεως, κιονόκρανα ἔχοντα περίμετρον 3 μ. καὶ ἀνάλογοι κορμοὶ κίωνων. Ἡ συνέχεια τῆς ἀνασκαφῆς κατὰ τὸ σημεῖον τοῦτο θὰ δείξῃ τὴν σχέσιν τῶν λειψάνων τούτων πρὸς τὸ μέγα οἰκοδόμημα, εἰ καὶ ἤδη ἀπὸ τοῦδε πρὸς ἀνεξάρτητον οἰκοδόμημα φέρει ὁ διάφορος προσανατολισμὸς τοῦ στυλοβάτου τούτου.

Εἰς μόνον τὰ ἀνευρεθέντα ἀρχιτεκτονικὰ γλυπτὰ μέλη ἀποβλέπων τις, θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποδώσῃ τὸ οἰκοδόμημα εἰς ναόν, διότι ἄλλα μὲν κιονόκρανα ἰωνίζοντα ἔχουσιν ἐπίθημα μετὰ σταυροῦ, ἄλλα δὲ ἔχουσι τὸν τύπον τοῦ κιονοκράνου τῆς Ἀγίας Σοφίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔχομεν δὲ καὶ θωράκια διάτρητα καὶ ἀνάγλυφα μετὰ σταυρῶν. Ἀλλ' αὐτὸ τὸ διάγραμμα τοῦ οἰκοδομήματος καὶ ἡ διάταξις τῶν διαμερισμάτων ἀπομακρύνει ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ ναοῦ, φέρει δὲ μᾶλλον ἢ πρὸς προσάρτημα μεγάλου ναοῦ ἢ πρὸς αὐτοτελὲς μέγα οἰκοδόμημα χριστιανικῶν χρόνων.

Ἀλλαι τινὲς ἐνδείξεις ἐπιτρέπουσι τὴν ὑπόθεσιν ὅτι πρόκειται περὶ κτίσματος Ῥωμαϊκῶν χρόνων ἐπεσκευασμένου καὶ διεργυμισμού κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους.

Τὰ σπουδαιότερα εὐρήματα τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ 1930 εἶναι τὰ ψηφιδωτὰ δάπεδα τοῦ προστώου καὶ τῶν αἰθουσῶν.

Τὸ προστῶον ἔχει γεωμετρικὰς διακοσμήσεις ἐκ τετραγώνων, τριγώνων καὶ κύκλου ἐν τῷ μέσῳ μετὰ σταυροῦ. Ὁ σταυρὸς ἀπαντᾷ εἰς ποικίλας παραλλαγάς, ἄλλα δὲ θέματα εἶναι σπειρομαϊάνδροι καὶ πλοχοὶ καὶ δενδρύλλια.

Τὸ δάπεδον τῆς πρὸς Δ τοῦ προστώου ὑπ' ἀριθ. 1 αἰθούσης φέρει τὸ πολυτελέστερον ψηφιδωτὸν τὸ καὶ ἀρτιώτερον διατηρούμενον καὶ διαιρεῖται εἰς δέκα τετράγωνα πλαισιούμενα διὰ πλοχμῶν καὶ διατεταγμένα εἰς δύο σειράς. Ἐντὸς τῶν τετραγώνων ὑπάρχουσι ῥαμφίζουσαι πέδιδες, νῆσαι, παγῶνια καὶ περιστεραὶ ἐκατέρωθεν ἀγγείων ἐν ἀριστοτεχνικῇ ἐκτελέσει καὶ μετὰ λαμπρᾶς ἁρμονίας χρωμάτων.

Τρεῖς τῶν ὑπολοίπων αἰθουσῶν φέρουσι τὰ ἱχθυοειδῆ πυρκαϊᾶς, ἐξ ἧς, ὥς φαίνεται κατεστράφη τὸ ὅλον μνημεῖον, ἦσαν δὲ καὶ αὐταὶ ἐπεστρωμένοι διὰ ψηφιδωτῶν.

Τὸ δάπεδον τῆς ὑπ' ἀρ. 5 αἰθούσης διατηρεῖται καλῶς, ἀποτελεῖται δὲ ἐκ σπειρομαϊάνδρων καὶ σταυρῶν καὶ ὁμοιάζει πρὸς τὸ δάπεδον τῆς προστάδος, μετὰ τῆς ὁποίας συνδέεται διὰ μεγαλοπρεποῦς πύλης ἐχούσης μαρμαρίνον κατώφλιον καὶ μέγα κατάγλυπτον ὑπέρθυρον ἐπιμελέστατα εἰργασμένον.

Τὸ δάπεδον τῆς αἰθούσης 6 ἦτο μαρμαρόστρωτον, αἱ δὲ παραστάδες τῆς θύρας ἦσαν κεκοσμημέναι δι' ὠραίας κληματίδος.

Χαρακτηριστικαὶ εἶναι αἱ ἐπιγραφαί, αἱ ὁποῖαι εὐρέθησαν ἐπὶ Χριστιανικῶν ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ ἐπιθημάτων τῶν ἰωνικῶν κιονοκράνων τῆς προστάδος.

Μία τῶν ἐπιγραφῶν τούτων λέγει:

Μόσχος Ἰπποστράτου / Περγαμηνὸς παιδοτρίβης / πρόξενος Θεσσαλῶν / τὸν οἶκον.

3. Αἱ ἀνασκαφαὶ τοῦ ἐν τῇ Πιερίᾳ τῆς Μακεδονίας Δίου, σημαντικωτάτης ἱστορικῆς πόλεως, ἐξηκολούθησαν καὶ κατὰ τὸ 1930 διὰ τοῦ καθηγητοῦ κ. Γεωργίου Σωτηριάδου.

Μετὰ τὰς ἐρεῦνας ταύτας πρόκειται νῦν τελείως γνωστὸς ἐν ταῖς λεπτομερείαις του ὁ πέρυσιν ἐν μέρει ἀποκαλυφθεὶς μέγας Μακεδονικὸς τάφος, ὁ κείμενος ἔξω μιᾶς τῶν ἀπέναντι τοῦ Ὀλύμπου πυλῶν τῆς πόλεως.

Ὁ τάφος οὗτος εἶναι τυμβόχωστον κτίσμα λίθινον ἐν σχήματι μικροῦ ναοῦ μετὰ προθαλάμου καὶ κυρίου θαλάμου.

Ἡ εἴσοδος τοῦ τάφου ἔχει ὕψος μ. 2.85 καὶ πλάτος μ. 1.30 ἢ ὅλη δὲ πρόοψις ἐπιστέφεται ὑπὸ τριγλύφου ζωφόρου καὶ ἀετώματος μέτρων 5.20.

Ὁ προθάλαμος ἔχει μῆκος μ. 4 καὶ βάθος μ. 2, ὀροφὴν δὲ ὀριζόντιον ἐκ λιθίνων πλακῶν κειμένων ἐπὶ ὀγκωδῶν λιθίνων δοκῶν. Πρὸς τὸν κυρίως θάλαμον ἦτοι τὸν νεκρικὸν θάλαμον φέρει ἐκ τοῦ προθαλάμου δίφυλλος μαρμαρίνη θύρα, πλαισιουμένη ὑπὸ μαρμαρίνου ὡσαύτως θυρώματος.

Ἡ θύρα ἔχει ὕψος μ. 2.60, πλάτος δὲ κάτω μὲν μ. 1.30, ἄνω δὲ 1.23, ἀποτελουμένου οὕτω ἐλαφρῶς τραπεζίου σχήματος, γνωστοτάτου ἀπὸ τῶν Μυκηναϊκῶν ἤδη χρόνων.

Ὁ νεκρικὸς θάλαμος ἔχει μῆκος μ. 4 καὶ βάθος μ. 3.50, ὕψος δὲ μέχρι τῆς κορυφῆς τῆς ἡμικυλινδρικῆς στέγης ἢ καμάρας μ. 4.70.

Τὸ πάχος τῶν τοίχων εἶναι 0.45, οἱ δὲ λίθοι λαξευτοὶ ὀγκῶδεις κάλλιστα συνηρμοσμένοι. Ὅμοίως κατασκευασμένη εἶναι καὶ ἡ καμάρα, φέρουσα καὶ σιδηροῦς σφῆνας πρὸς στερεωτέραν σύνδεσιν.

Πᾶσα ἡ ἐπιφάνεια τοῦ κτίσματος καὶ ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς ἔχει καλυφθῆ διὰ διπλοῦ ἀσβεστοκονιάματος. Τὸ ἐξωτερικὸν ἀσβεστοκονίαμα εἶναι λεπτότατον καὶ περιέχει στιλπνὴν καὶ λειοτάτην ἐπιφάνειαν, κατὰ μὲν τοὺς τοίχους λευκὴν κατὰ δὲ τὸ τύμπανον τοῦ ἀετώματος λευκοκιτρίνην, κατ' ἄλλα δὲ σημεῖα κατάκοσμον διὰ διαφορῶν χρωμάτων.

Ἐκ τοῦ συνόλου ἀρχιτεκτονικοῦ τύπου καὶ ἐκ τῆς διακοσμῆσεως τῆς τε χρωματικῆς καὶ τῆς ἀναγλύφου ἀρχιτεκτονικῶν τινῶν μελῶν διὰ Λεσβίου κυματίου, ὁ ἀνασκάπτων συμπεραίνει ὅτι ὁ τάφος ἀνήκει εἰς τοὺς καλλίστους ἑλληνιστικοὺς ἢ μακεδονικοὺς χρό-

νους ἦτοι εἰς τοὺς περὶ τὰ 300 π. Χ., ἐὰν δὲν εἶναι καὶ κατὰ τι ἀρχαιότερος.

Εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο ἐνισχύθη ὁ ἀνασκάπτων καὶ ἐκ τῆς εὐρέσεως τεμαχίων ἀγγείου τῶν περὶ τὰ 300 π. Χ. χρόνων ἐν τῷ ἀθίκτῳ ὑπὸ τὴν νεκρικὴν κλίνην ἐδάφει, ἐν ᾧ κάτωθεν τῶν εἰσρευσάντων διὰ τῆς ὁπῆς τῶν τυμβωρύχων ξένων χωμάτων εὐρέθησαν δύο λύχνοι τῶν μετὰ Χριστὸν πρώτων πιθανώτατα χρόνων. Τὸ ἐν τῶν εὐρημάτων δεικνύει τὸν χρόνον τῆς κτίσεως, τὸ δὲ ἄλλο — οἱ δύο λύχνοι — τὸν χρόνον τῆς ληστεύσεως τοῦ τάφου.

Ἄλλ' ἂν οἱ τυμβωρύχοι δὲν ἀφῆκαν κινητὰ εὐρήματα, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐξαφανίσουν αὐτὸ τοῦτο τὸ μνημεῖον, τὸ ὁποῖον εἶναι, ὅπως γράφει ὁ ἀνασκάψας, τὸ μεγαλοπρεπέστερον μεταξὺ τῶν ὁμοίων ἐν Μακεδονίᾳ μνημείων, ἦτοι τοῦ τάφου τῆς Πύδνης, τοῦ τάφου τοῦ Λαγκαδᾶ καὶ τοῦ τάφου τῆς Ναούσης. Ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀσφαλεστέραν ὅπωςδῆποτε χρονολόγησιν αὐτοῦ ὁ τάφος τοῦ Δίου εἶναι πολύτιμον βοήθημα πρὸς ἐκτίμησιν τῶν ἄλλων ἐκείνων μνημείων. Ἐξ ἀφορμῆς τοῦ τάφου τούτου ὁ κ. Σωτηριάδης σημειοῖ καὶ ἄλλους ὁμοίους τύμβους, ἀνεξερευνήτους ἀκόμη, ἕνα ἐν Κορινῷ, ἄλλον ἔξωθεν τοῦ χωρίου Καρίτσης παρὰ τὸ Δίον, ἄλλον παρὰ τὸ ΝΔ τεῖχος τοῦ Δίου, ἄλλον παρὰ τὸ θέατρον τοῦ Δίου.

Ὁ τάφος τοῦ Δίου διέσωσεν ὡσαύτως καὶ τὰς μαρμαρίνας πλάκας, τὰς ἀποτελούσας τὴν νεκρικὴν κλίνην, τετράγωνον δηλ. κατασκευάσμα μὲ πλευρὰς μήκους μ. 1.80 καὶ ὕψους 1 μ.

Ἐπὶ τινων πλακῶν διατηροῦνται ἀκόμη τὰ χρωματ. λείψανα ζωγραφικῆς διακοσμήσεως, ἐπ' ἄλλων ἐξηφανίσθησαν ταῦτα διὰ τοῦ χρόνου.

Ἀνθήμα παριστώμενα ὡς πραγματικὰ φυτὰ ἀνερχόμενα ἐκ τῶν δοχείων αὐτῶν παρετηρήθησαν ἐπὶ τῶν ποδῶν τῆς κλίνης.

Ἐπὶ τοῦ μεσαίου μετωπιαίου μαρμάρου τμημὰ τι διέσωσε τρεῖς ἱππεῖς καλπάζοντας πρὸς δεξιὰ, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ μὲν δύο πρῶτοι εἶναι Θρᾶκες ἢ Σκύθαι, ὁ δὲ τρίτος Ἕλληνα, πάντες παριστώμενοι δὲ μετὰ ζωηρᾶς ποικιλίας χρωμάτων καὶ μετὰ μεγάλης τεχνικῆς δεξιότητος ὑποδεικνυούσης λαμπρὰ πρότυπα τῆς μεγάλης τέχνης.

Ἡ ὅλη διακόσμησις τοῦ νεκρικοῦ θαλάμου σκοπὸν εἶχε νὰ διαμορφώσῃ τὴν κατοικίαν ταύτην κατὰ τὰ πρότυπα τῶν οἰκιῶν τῶν ζώντων καὶ τὰς ἐν αὐτοῖς εἰκόνας καὶ ἐπιπλώσεις. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης θὰ ἦσαν ἐξωγραφημένοι καὶ οἱ τοῖχοι τοῦ τάφου.

Τὸ μνημεῖον τοῦ Δίου εἶναι ἔν ἐπὶ πλέον μαρτύριον τῆς ἐν Μακεδονίᾳ εὐρείας διαδόσεως τῆς τέχνης. Τὰ μαρτύρια ταῦτα πληθύνονται κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη γοργώτερον, διότι καὶ πλείονες ἐργασίαι ἀρχαιολογικαὶ ἐκτελοῦνται ἐν Μακεδονίᾳ σήμερον, ἀσφαλῶς δὲ θὰ παρουσιάσῃ πολλῶν πλουσιωτέραν καλλιτεχνικὴν εἰκόνα ἡ Μακεδονία ἐν τῷ μέλλοντι. Εἰδικῶς δὲ περὶ τοῦ Δίου ἔχομεν μεμαρτυρημένην τὴν εὐρείαν μέριμναν τοῦ Ἀρχελάου πρὸς διακόσμησιν τῆς πόλεως διὰ καλλιτεχνῶν, ὥστε νὰ θεωρῇται αὕτη Ὀλυμπία τῆς βορείου Ἑλλάδος. Τῆς μεγάλης ἐκείνης περιόδου ἀπήχισις εἶναι τὸ εὔρημα τοῦ Δίου.

Ἀλλὰ καὶ τῆς ἀξιολόγου παλαιοχριστιανικῆς βασιλικῆς ἡ ἔρευνα προεχώρησεν ἱκανόν, ὥστε νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ σχεδιογραφίαις αὐτῆς. Ἐκ τῆς ἐργασίας ταύτης προήλθον εἰς φῶς καὶ νέα κινήτὰ εὐρήματα καὶ ἐπιγραφαὶ τοῦ 3^{ου}, 4^{ου} καὶ 5^{ου} αἰῶνος μετὰ Χριστόν, σχετιζόμεναι ἐν μέρει πρὸ τὴν ἀρχαιότεραν ἐκκλησίαν τὴν εὐρεθεῖσαν ὑπὸ τὴν ὑπερτέραν καὶ ἀνήκουσα εἰς τὸν 4^{ον} μ. Χ. αἰῶνα. Ἡ ἀρχαιότερα αὕτη ἐκκλησία, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ἀνασκάπτοντος, φαίνεται ὅτι ἦτο ἐν ἀρχῇ διπλὴ αἵθουσα ἰδιωτικῆς οἰκίας μετατραπεῖσα εἰς χριστιανικὸν προσευχητήριον. Ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη δεῖται ἀκόμη ἐξακριβώσεως διὰ μελλούσης ἐρεῦνης, ἡ ὁποία ἀσφαλῶς θὰ ἐξακολουθήσῃ προκειμένου περὶ τόπου σπουδαιότητος, οἷον τὸ Δίον.

4. Ἐν Φλωρίνῃ τῆς Μακεδονίας ἐξετέλεσε δοκιμαστικὴν σκαφὴν ὁ καθηγητὴς κ. Κεραμόπουλος.

Ἀφορμὴν πρὸς τὴν σκαφὴν ταύτην ἔδωκε τυχαίως εὐρεθὲν πῆλινον ἀγγεῖον μετ' ἐκτύπων παραστάσεων τῆς ἀλώσεως τῆς Τροίας, τοῦ ὁποίου διασωθὲν τι μέρος ἐχομίσθη καὶ κατετέθη εἰς τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον ὑπὸ τοῦ κ. Φιλίππου Στ. Δραγούμη.

Τὸ ἀγγεῖον εἶχεν εὐρεθῆ ἀκέραιον, ἀλλ' ἢ ἐπ' αὐτοῦ ὑπαρξίς Ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν ἐγένετο ἡ αἰτία τῆς συντριβῆς αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ μὴ Ἑλληνος εὐρετοῦ. Ἐν ἀκόμῃ παράδειγμα καταστροφῆς Ἑλληνικῶν ἀρχαίων, μάλιστα δὲ ἐνεπιγράφων τῆς Μακεδονίας ὑπὸ τῶν πολεμίων τῆς Ἑλληνικότητος τῆς χώρας !

Εἰς ὕψος 100 μ. ἀπὸ τῆς κοίτης τοῦ διαρρέοντος τὴν Φλώριναν ποταμοῦ καὶ εἰς τὴν βορείαν κλιτὺν τῆς Κούλας σχηματίζεται μετὰ βραχὺν λαιμὸν ἡπιωτέρα κλιτύς, ἐφ' ἧς ἔκειτο ἀρχαία, ἀγνώστου ἀκόμῃ ὀνόματος, πόλις· ἡ πόλις αὕτη ἐξηκολούθει καὶ κατωτέρω κατὰ κλιμακωτὰ πεδία περιβαλλόμενα διὰ τειχῶν. Τὰ τείχη ταῦτα ἔχουσι νῦν ἐξαφανισθῆ, ἐξυπηρετήσαντα τὰς οἰκοδομικὰς ἀνάγκας τῶν νεωτέρων, πλὴν σποραδικῶν τινῶν λίθων, τῶν ὁποίων αἱ ἀδρομερεῖς παράλληλοι αὐλακώσεις τάσσουσι τὴν τοιχοδομίαν εἰς τοὺς ἀπὸ τοῦ 4^{ου} π. Χ. αἰῶνος καὶ ἐφεξῆς χρόνους.

Αἱ δοκιμαστικαὶ σκαφαὶ ἐγένοντο εἰς πλείστα σημεῖα τῆς περιοχῆς τῆς πόλεως. Πανταχοῦ διαπιστοῦται πυρκαϊὰ καὶ βιαία καταστροφή.

Τὰ γενόμενα κινητὰ εὐρήματα συνάπτονται πρὸς τὸν ὅλον γνωστὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν τῆς ὑστερας ταύτης περιόδου.

Πολλαὶ κύλικες καὶ πινάκια ἐκ τεφροχρόου πηλοῦ φέρουσι κεντρικὸν ἔντυπον ἀστεροειδὲς κόσμημα κατὰ τὸ ἔθος τῆς νοτιωτέρας Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ 5^{ου} π. Χ. αἰῶνος μέχρι τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων. Εἰς τοὺς ὑστεροὺς Μακεδονικοὺς χρόνους ἀνήκει καὶ τὸ πρῶτον εὐρεθὲν ἀγγεῖον. Εἰς τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἀνήκουσι καὶ οἱ μετ' ἐκτύπων κοσμημάτων σκύφοι, οἱ λεγόμενοι μεγαρικοὶ, γνωστοὶ καὶ οὗτοι ἐκ πλείστων Ἑλληνικῶν τόπων.

Ἄλλα ἀγγεῖα εἶναι ἐκ πηλοῦ ἐρυθροῦ μεταξὺ δὲ τούτων καὶ οἱ πίθοι. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὰ ἀγγεῖα ταῦτα ἦσαν ἐγχώρια. Ἄλλα καὶ τὰ τεφρόχροα δὲν φαίνεται ὅτι εἶναι ξένα, διότι ἐκ τοῦ αὐτοῦ πηλοῦ εἶναι κατεσκευασμένοι καὶ αἱ πῆλιναι ἀγνῦθες, τὰ γνωστὰ κοινότατα βαρεῖδια τῶν ἀρχαίων ὑφαντικῶν ἐργαλειῶν, τὰ ὅποια δὲν εἶναι πιθανὸν ὅτι εἰσήγοντο ἔξωθεν. Κατὰ ταῦτα καὶ τῆς πόλεως ταύτης ὁ πολιτισμὸς εἶναι ὁμοιόμορφος πρὸς τὸν ἀπὸ τῆς

Αἰγύπτου μέχρι τῶν βορειοτάτων τούτων χωρῶν Ἑλληνικὸν πολιτισμόν.

Ἐκ σποραδικῶν τινων τεμαχίων μετὰ στυλποῦ γανώματος ἀνάγονται αἱ ἀρχαὶ τῆς πόλεως εἰς τὸν 5^{ον} π. Χ. αἰῶνα. Τὸν 4^{ον} αἰῶνα μαρτυροῖ ἀργυροῦν νόμισμα τοῦ Δυρραχίου. Ἄλλα νομίσματα προέρχονται ἐκ μεταγενεστέρων χρόνων. Ἡ καταστροφή φαίνεται ὅτι ἐπῆλθεν ἐν Ῥωμαϊκοῖς χρόνοις.

Ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς οἰκοδομίας παρετηρήθη ὅτι τὰ μὲν θεμέλια τῶν οἰκιῶν καὶ μέρος τῶν ὁρατῶν τοίχων (ὑψ. 0.80) ἦσαν λιθόκτιστα, τὰ δὲ ὑπεράνω ἐξ ὧμων πλίνθων.

Σποραδικῶς παρετηρήθησαν καὶ λίθοι πελεκητοὶ ἐρυθρωποὶ τῆς Μπανίτης προερχόμενοι ἐκ πολυτελεστέρων κτισμάτων. Ὡσαύτως καὶ κέραμοι μεγάλοι ἐν τεμαχίοις στρωτήρες καὶ καλυπτῆρες. Παρὰ τὴν ὑποτιθεμένην εἴσοδον τῆς ἀκροπόλεως ἀπεκαλύφθη ἐν μέρει κρηπίδωμα, διακοπτόμενον ἐκ τῆς καταστροφῆς, καὶ ἀδιαγνώστου ἀκόμη προορισμοῦ (ναοῦ ἢ βωμοῦ).

Ἐκ πάντων τούτων συνάγεται ἡ ὑπαρξὶς ἀξιολόγου Ἑλληνικῆς πόλεως, τῆς ὁποίας ἐπιβάλλεται ἡ περαιτέρω ἐξερεύνησις.

5. Ἀλλὴν δοκιμαστικὴν σκαφὴν ἐξετέλεσεν ὁ κ. Κεραμόπουλος ἐν Ἐρατύρῃ.

Πρὸς τὰ ΝΔ τῆς κωμοπόλεως Σελίτσης, μετονομασθείσης ἐσχάτως εἰς Ἐράτυραν, κεῖται μεμονωμένος λοφίσκος Μαγούλα περιστεφόμενος ὑπὸ τείχους ἀρχαίου, τοῦ ὁποίου σφύζονται σήμερον μόνον τὰ θεμέλια. Ὑπὸ τὸν λόφον τοῦτον ἔσκαψε δοκιμαστικῶς ὁ κ. Κερ. καὶ ἀπεκάλυψε τὰ λείψανα ἀρχαίου συνοικισμοῦ, καταστραφέντος ὑπὸ πυρκαϊᾶς κατὰ τὸν 1^{ον} π.Χ. αἰῶνα ἔνεκα πολεμικῆς περιπετείας πιθανώτατα. Αἱ οἰκίαι ἦσαν πλινθόκτιστοι μετὰ λιθίνων θεμελίων. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦ ἐμπρησμοῦ αἱ ἀποθῆκαι ἦσαν πλήρεις διὸ καὶ εὐρέθησαν κεκαυμένοι οἱ καρποὶ σῖτος, φακῆ, ἐρέβινθοι, ὄροβοι καὶ σταφυλαί. Τὰ ἀγγεῖα, μέλανα ἢ τεφροῦ χρώματος, φέρουσιν ἔκτυπα κοσμήματα.

Ἡ πεδιάς, ἐν τῇ ὁποίᾳ κεῖται ἡ Μαγούλα τῆς Ἐρατύρας,

προστατεύεται ὑπὸ 5 ἄλλων φρουρίων ἀναγομένων εἰς τοὺς ἀρχαίους Μακεδονικοὺς χρόνους. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὁ τόπος ἀνήκεν εἰς τὴν Ἑλίμειαν, τὰ δὲ φρούρια ἐπροστάτευον τὰς διαβάσεις πρὸς τὴν Ὀρεστίδα καὶ τὴν Ἑορδαίαν.

6. Ἐν Δωδώνῃ γενναίως καὶ πάλιν χορηγούντων τῶν ἀδελφῶν Παπαστράτου ἐξηκολούθησεν ἡ ἀνασκαφὴ διὰ τοῦ Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Δ. Εὐαγγελίδου.

Κατὰ τὰς ἐργασίας ταύτας συνεπληρώθη ἡ ἀποκάλυψις τῆς παλαιοχριστιανικῆς βασιλικῆς, τῆς ἀνευρεθείσης πέρυσιν, μὲ τὸν ἀξιόλογον τρίκογχον τύπον.

Ἐξω τῆς βασιλικῆς ταύτης καὶ πρὸ τοῦ νάρθηκος ἀπεκαλύφθησαν τὰ θεμέλια σχεδὸν τετραγώνου Ἑλληνικοῦ οἰκοδομήματος, διαστάσεων 9.80×9.40 , κατεσκευασμένου διὰ μεγάλων ὀρθογωνίων λίθων, ἐχόντων τὴν ἐπιφάνειαν ἀδρῶς μόνον ἐξεργασμένην.

Περαιτέρω ἀπεκαλύφθη μέγα τετράγωνον περίπου οἰκοδόμημα, τὸ ὁποῖον ἀτελῶς εἶχεν ἐρευνήσει ὁ Καραπάνος. Αἱ διαστάσεις αὐτοῦ εἶναι μέτρων 20.90×19.20 .

Ἐν τῷ μέσῳ τῆς Β καὶ τῆς Ν αὐτοῦ πλευρᾶς σφύζονται τὰ θεμέλια προεχοχῶν ἐν εἵδει προστώων. Κατὰ τὴν Β πλευρὰν σφύζονται κατὰ χώραν μεγάλοι ὀρθοστάται τοῦ ἐξωτερικοῦ τοίχου, ὅσους περιέβαλλε τὸ οἰκοδόμημα πλὴν τῆς Ν πλευρᾶς, ὅπου ἦτο ἡ εἴσοδος. Αἱ ἐσωτερικαὶ διαιρέσεις τοῦ οἰκοδομήματος εἶναι ἀκόμη ἀσαφεῖς.

Τὰ κινητὰ εὐρήματα τῆς Δωδώνης ὑπῆρξαν καὶ ἐφέτος ἱκανά, κατανέμονται δὲ εἰς μολύβλινα ἐνεπίγραφα ἐλάσματα περιέχοντα ἐρωτήσεις πρὸς τὸ περίπυστον μαντεῖον καὶ ἀπαντήσεις αὐτοῦ, χαλκᾶ ἐλάσματα φέροντα διάφορα κοσμήματα καὶ παραστάσεις, τεμάχια ἰωνικῶν κιονοκράνων ἐκ πώρου τοῦ 4^{ου} αἰῶνος καὶ κεράμων μετὰ γραπτῶν κοσμημάτων κλπ.

Μεταξὺ τούτων πολυτιμότατον εὔρημα, ἀμείβον πάντας τοὺς τε δαπανῶντας καὶ τὸν ἐργαζόμενον, εἶναι χαλκοῦν ἀρχαῖκὸν ἀγαλμάτιον ὀπλίτου, τοῦ ὁποίου ἐλλείπει ὁ λόφος τοῦ κράνους καὶ ἡ ἀσπίς μόνον, τὰ δ' ἄλλα πάντα σφύζονται ἄριστα.

Ὁ πλαστικὸς τύπος τοῦ ἀγαλματίου ἀναμimνήσκει δωρικὰς ἀναλογίας καὶ δωρικὴν καθόλου τεχνοτροπίαν, ὁμοιάζει δὲ ὅλως ἰδιαίτερος πρὸς τὸν ἐν Λογγᾷ τῆς Πυλίας πρὸ ἐτῶν εὐρεθέντα ὀπλίτην.

Ὡσαύτως ἄξιον λόγου εἶναι χαλκοῦν ἔλασμα προερχόμενον ἐκ παραγναθίδος κράνους καὶ φέρον ὠραίαν ἀνάγλυφον παράστασιν ἔριδος Ἀπόλλωνος καὶ Ἡρακλέους περὶ τοῦ τρίποδος.

Ἀλλὰ παρὰ τὰ καλλιτεχνικὰ ταῦτα εὐρήματα σημαντικωτάτη ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως εἶναι ἡ ἀνεύρεσις μικρῶν πηλίνων ἀγγείων τῆς πρωτοελλαδικῆς ἐποχῆς, ἀψευδῶν τεκμηρίων τῆς παναρχαίας τοῦ τόπου ἱστορίας. Ἡ κατὰ τὸ σημεῖον τοῦτο ἐξακολούθησις τῆς ἐρεῦνης καὶ ἡ ἀπὸ ἀφθονωτέρων εὐρημάτων εὐρύτερα μελέτη τῆς προϊστορικῆς Δωδώνης θὰ διαφωτίσῃ οὐχὶ μόνον τὴν παναρχαίαν σύστασιν τοῦ τοπικοῦ πολιτισμοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν σχέσιν αὐτοῦ πρὸς προϊστορικὰ εὐρήματα τῶν γειτονικῶν χωρῶν τῆς τε Β. Ἑλλάδος καὶ ἄλλων τόπων, οὕτω δὲ θέλει καταστῆ σαφεστέρα ἡ εἰκὼν τῆς ὅλης ἐθνογραφικῆς συγγενείας.

Ἡ συστηματικὴ πρόοδος τῆς ἀνασκαφῆς εὐρυνομένη καθ' ἑκαστον ἔτος καθιστᾷ ζωηροτέραν τὴν σημασίαν τῶν ἐργασιῶν καὶ ἐμφανέστερον τὸν ἐθνικὸν χαρακτῆρα αὐτῶν προκειμένου περὶ τόπου, ὅστις κατὰ τὴν ἱστορικὴν παραδόσιν ὑπῆρξεν ἡ πρώτη κοιτὶς τῶν Ἑλλήνων καὶ τὸ λίκνον τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

7. Ἐκ Δωδώνης ἀφορμηθεὶς ἐξετέλεσε βραχεῖαν ἀνασκαφικὴν ἔρευναν ὁ κ. Εὐαγγελίδης ἐν Παράμυθι τῆς Ἠπείρου.

Ἡ ἐργασία αὕτη ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἀποκάλυψιν καὶ σχεδιογράφειν διαφαινομένων λειψάνων πρωτοχριστιανικῆς βασιλικῆς πρὸς Ν τῆς πόλεως, εἰς ἀπόστασιν $\frac{3}{4}$ τῆς ὥρας καὶ ἐν τῇ πεδιάδι

κάτω τῆς Βέλιανης κειμένης, γνωστῆς δὲ κοινῶς ὑπὸ τὸ ὄνομα «γάλασμα».

Ἡ ἐργασία ἀπέδωκε βασιλικὴν ὁμοίου τύπου πρὸς τὸν τῆς βασιλικῆς τῆς Δωδώνης μὲ τρεῖς κόγχας, τρεῖς κλίτη καὶ νάρθηκα. Ἡ ἀψὶς εἶναι ἡμικυκλικὴ ἐξέχουσα μετὰ δύο μικρῶν προεξοχῶν ἐν εἵδει ἀντηριδῶν. Ἡ τοιχοδομία εἶναι ἐκ κοινῶν λίθων καὶ ἀσβεστοκονιάματος μετὰ παρενθέσεως ὀπτῶν πλίνθων, αἱ ὁποῖαι ἐνιαχοῦ σχηματίζονται εἰς λοξὰς γραμμὰς καὶ ζώνας.

Ἡ ἐσωτερικὴ διαμόρφωσις τοῦ ἱεροῦ δὲν εἶναι ὁρατὴ, διότι καταλαμβάνεται τοῦτο ὑπὸ νεωτέρου παρεκκλησίου.

Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς βασιλικῆς διαιρεῖται διὰ διπλῆς σειρᾶς τεσσάρων κτιστῶν πεσσῶν ἢ στύλων εἰς τρεῖς κλίτη, τῶν ὁποίων τὸ δάπεδον εἶναι κατὰ 0.40 χαμηλότερον τοῦ στυλοβάτου. Δεξιὰ τοῦ μέσου κλίτους καὶ μετὰ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ δευτέρου στύλου ἡ-το ἰδρυμένος ὁ ἄμβων, κυκλικὸς μετ' ὀρθογωνίων προεκτάσεων πρὸς Α καὶ Δ. Τούτου σφίζεται μόνον τὸ κάτω μέρος κτιστόν.

Τρεῖς θύραι ὁδηγοῦν εἰς τὸν νάρθηκα, κατὰ τὰς στενὰς πλευρὰς τοῦ ὁποίου προεξέχουσι τετράγωνα δωμάτια ἐν εἵδει πύργων.

Τὸ ὅλον μῆκος τῆς βασιλικῆς μετὰ τοῦ νόρθηκος ἄνευ τῆς ἀψίδος εἶναι μέτρων περίπου 23, τὸ δὲ πλάτος τοῦ κυρίως ναοῦ εἶναι περὶ τὰ 14 μ, 50.

Ἡ συνέχεια τῆς ἐργασίας θὰ διαφωτίσῃ πλείονας λεπτομερείας τοῦ ἐσωτερικοῦ διαγράμματος.

8. Ἐν Νικοπόλει τῆς Ἡπείρου ἐξηκολούθησαν αἱ ἐρευναι διὰ τοῦ κ. Ὁρλάνδου καὶ τοῦ κ. Σωτηρίου.

Κατὰ τὰς ἐργασίας ταύτας συνετελέσθη ἡ ἐκκαθάρισις ὁλοκλήρου τοῦ ἱεροῦ βήματος καὶ τῶν ἐκατέρωθεν αὐτοῦ παστοφορίων τῆς μεγάλης χριστιανικῆς βασιλικῆς, ἡ ὁποία ἀνευρέθη κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος.

Ἡ ἐπέκτασις τῆς ἀνασκαφῆς καὶ εἰς μέρος τοῦ κυρίως ναοῦ διεπίστωσεν ὅτι ἡ ἀνασκαπτομένη βασιλικὴ εἶναι πεντάκλιτος.

Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἱεροῦ βήματος ἀπεκαλύφθη ἡ ἁγία Τράπεζα

μετὰ τῶν τεσσάρων βάσεων τοῦ Κιβωρίου ὡς καὶ τὸ πρὸ τῆς ἁγίας Τραπέζης μαρμάρινον βάθρον, ὅπου ἴστατο ὁ λειτουργὸς, ἀπήχησις τῆς προθέσεως τῶν ἀρχαίων βωμῶν.

Καθωρίσθησαν ὡσαύτως αἱ διαστάσεις τῶν ἐκατέρωθεν τῆς ἁγίας Τραπέζης θρόνων τῶν πρεσβυτέρων (4.10×1.20) ὡς καὶ τὸ σχῆμα τῆς σολέας, τὸ ὁποῖον ἦτο τετράγωνον.

Οὕτω δυνάμεθα πλέον νὰ ἔχωμεν πλήρη εἰκόνα τῆς διαμορφώσεως τοῦ ἱεροῦ βήματος μετὰ τοῦ ἐν τῇ ἀψίδι ἐκ πέντε βαθμίδων ἀποτελουμένου ὑψηλοῦ βάθρου τοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου καὶ τοῦ ἐκατέρωθεν τῆς ἁγίας Τραπέζης συνθρόνου τῶν πρεσβυτέρων. Παρὰ ταῦτα αἱ ἐργασίαι τοῦ 1930 ἐξεκαθάρισαν καὶ τὰ ἐκατέρωθεν τοῦ ἱεροῦ παστοφόρια.

Διὰ τῶν παστοφορίων τούτων σχηματίζεται εὐρύτατον ἐγκάρσιον κλῖτος τοῦ ναοῦ. Ἀπὸ τοῦ βήματος χωρίζονται τὰ παστοφόρια διὰ μαρμαρ. πεσσῶν, ἀνὰ δύο ἐκατέρωθεν—ὧν εἷς μόνον δεξιὰ εὐρέθη κατὰ χώραν—Κατὰ τὰς βάσεις τῶν πεσσῶν ὑπῆρχον θωράκια. Καὶ οἱ πεσσοὶ καὶ τὰ θωράκια εἶναι εἰλημμένοι ἐξ ἀρχαίων οἰκοδομημάτων. Ἀρχαῖα φατνώματα ἐχρησιμοποιήθησαν ὡς θωράκια.

Ἀρχαῖα φατνώματα ἀνεκαλύφθησαν καὶ ἀλλαχοῦ τῆς βασιλικῆς, φέρουσι δὲ ἀνάγλυφον διακόσμησιν ἐκ κληματίδων, πανοπλιῶν καὶ ἐρώτων, ἀρίστης ἐργασίας.

Κινητὰ εὐρήματα ἐγένοντο καὶ πάλιν πολλὰ, ἰδίᾳ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη, ἰωνικὰ κιονόκρανα, ἐπιθήματα, ἐπικράνα παραστάδων, τμήμα γείσου ἔχον ἄκανθαν καὶ ὑδρόβια φυτὰ, τμήματα πλαισίου θυρῶν μετὰ γλυφῶν, δύο κορινθιάζοντα κιονόκρανα καὶ ἄλλα.

Ὡσαύτως ἀνευρέθησαν μικρὰ τμήματα τῆς ψηφιδωτῆς διακοσμώσεως τῶν τοίχων, πλίνθοι μετὰ τῆς ἐπιγρ. ΕΚΚΑ (ἡσίας) καὶ μέρος κορμοῦ ἀρχαίου ἀγαλματίου, πιθανῶς, Νίκης.

Ἐκ πάντων τῶν μέχρι τοῦδε πορισμάτων συνάγομεν, ὅτι ἀνασκάπτεται νῦν ἐν Νικοπόλει ἓν τῶν μεγαλοπρεπεστάτων, ἂν μὴ τὸ

μεγαλοπρεπέστατον χριστιανικὸν μνημεῖον τῆς πόλεως, ἴσως αὕτῃ ἡ μητρόπολις αὐτῆς.

9. Ἐν Χαλανδρίτῃ Φαρῶν Ἀχαΐας καὶ ἐν Μάνεσῃ Λαπαθῶν Καλαβρύτων ἐξηκολούθησε καὶ κατὰ τὸ 1930 ἡ Ἑταιρεία τὰς ἐρεῦνας ἀρχαίων νεκροταφείων διὰ τοῦ κ. Νικ. Κυπαρίσση.

Παρὰ τὸν Ἅγιον Βασίλειον Χαλανδρίτης ἐγένετο καθαρισμὸς καὶ σχεδιαγράφησις τοῦ δευτέρου ἀσυλήτου λαξευτοῦ σπηλαίου.

Ἐν τῷ σπηλαίῳ τούτῳ εὐρέθησαν πλείονες σκελετοὶ, ἐν θέσει ταραχθείσῃ ὑπὸ τῶν καταπεσόντων ὄγκων τοῦ οὐρανοῦ τοῦ σπηλαίου, παρ' αὐτοὺς δὲ διάφορα ἀγγεῖα εἰς τεμάχια, τὰ ὁποῖα συγκολληθέντα ἀπέδωκαν ἓνα μέγαν ἀμφορέα καὶ πλείονα τυφλόστομα ἀμφορεΐδια, μικροὺς πίθους, τρίωτα λεβήτια κ. ἄ. συνήθη ἀγγεῖα τῆς ὑστερομυκηναϊκῆς περιόδου μετὰ τῆς προσιδιαζούσης εἰς αὐτὴν ἀπλῆς γραμμικῆς διακοσμήσεως—καμπυλῶν καὶ τεθλασμένων—ἀμέσου προδρόμου τοῦ γεωμετρικοῦ ἐκφυλισμοῦ τοῦ μυκηναϊκοῦ ἑνθμοῦ.

Ἐπὶ τοῦ Τρουμπὲ τῆς Χαλανδρίτης ὁ κ. Κυπαρίσσης ἠρεύνησε τὸν μεσαῖον κτιστὸν θολωτὸν τάφον, ἔχοντα διάμεσα κτιστὰ χωρίσματα καὶ περιέχοντα ἐντὸς τῶν διαμερισμάτων τούτων διάφορα λείψανα σκελετῶν μετὰ κτερισμάτων.

Τὰ εὐρεθέντα κινητὰ ἀρχαῖα εἶναι πλὴν τῶν σκελετῶν τρία ἀγγεῖα, ἓν πήλινον ζωάριον καὶ μία χαλκῇ καρφίς.

Πάντα τὰ ἀγγεῖα φέρουσι καθαρῶς γεωμετρικὴν διακόσμησιν τῶν μεταμυκηναϊκῶν χρόνων, εἰς τοὺς αὐτοὺς δὲ χρόνους φέρουσι καὶ τὰ σχήματα τῶν ἀγγείων. Χαρακτηριστικαὶ εἶναι αἱ ἐπ' αὐτῶν ἀπαντῶσαι ζωφόροι πελαργῶν καὶ αἱ πυκναὶ παράλληλοι γραμμαὶ, αἱ καλύπτουσαι τὸ πλεῖστον τῆς ἐπιφανείας. Εἰς τὴν αὐτὴν γεωμετρικὴν περίοδον ἀνήκει καὶ τὸ πήλινον ζωάριον.

Πέριξ τῆς Χαλανδρίτης ὑπάρχουσι καὶ πολλοὶ ἄλλοι μικροὶ λόφοι ὀξυκόρυφοι, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὁ ἀνασκάπτων εὗρε καὶ ἄλλους κτιστοὺς τάφους. Ἐν τινι ἐξ αὐτῶν 2 χιλιόμετρα πρὸ τῆς Χαλαν-

δρίτσης ὑπάρχει μεγάλη κρηπὶς τάφου κατεστραμμένου, ἐν τῷ ὁποίῳ εὐρέθη μόνον μικρὰ λεπίς ὀψιανοῦ λίθου.

Πέραν τῆς Χαλανδρίτσης ἐν θέσει Ἀγριαπιδιὲς εὐρέθησαν τάφοι ἔχοντες περίβολον ἐκ πλακοειδῶν λίθων. Ἐντὸς τοῦ περιβόλου ὑπάρχουσι τάφοι κτιστοὶ δι' ὁμοίων λίθων, τετράπλευροι $2.70 \times_{1.15}^{1.40}$, περιέχοντες ὀστᾶ, πῆλινα σφονδύλια καὶ τέσσαρα ἐκ χονδροειδοῦς πηλοῦ, ἀγάνωτα καὶ κακόψητα ἀγγεῖα.

Παρὰ τὸ χωρίον Μάνεση καὶ εἰς θέσιν βρωμονέρι ἐξηρευνήθη μετὰ δυσκολίας λαξευτὸν νεκροταφεῖον βυθισμένον, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀπεκομίσθησαν ἀγγεῖά τινα ὑστεροελλαδικὰ ὥς καὶ τρεῖς ἀσκοειδεῖς λύχνοι μετὰ λαβῆς ἀναρτήσεως.

Πρὸς προσεχῇ ἔρευναν ἐσημειώθησαν δύο νεκροταφεῖα, τὸ ἓν παρὰ τὸ χωρίον Μέντζενα καὶ τὸ ἄλλο παρὰ τὸ χωρίον Γουρζούμιστα, ἔνθα καὶ ἀκρόπολις ὑπάρχει ἀποδιδομένη εἰς τὸ ἀρχαῖον Λεόντιον.

10. Ἐν Στυμφάλῳ ἐγένετο καὶ κατὰ τὸ 1930 βραχεῖα ἔρευνα διὰ τοῦ κ. Ὁρλάνδου.

Λόγῳ τῆς καλυπτούσης τὴν ἀγορὰν τῆς πόλεως λίμνης ἡ ἔρευνα περιορίσθη παρὰ τὴν μεγάλην κατατομὴν πρὸς Α τοῦ ἀγνώστου προορισμοῦ τηγανομόρφου κτίσματος, ἀπεκαλύφθη δὲ ἐνταῦθα καλῆς ἐργασίας ἡμικυκλικὴ ἐξέδρα (δμ. 3.^α 10) βαίνουσα ἐπὶ δύο ἀναβαθμῶν καὶ ἔχουσα ἐσωτερικῶς ἐδώλιον ἐρειδόμενον ἐπὶ τοῦ ἰσοδόμου τοίχου, ὅστις ἀπετέλει τὴν ῥάχιν τοῦ καθίσματος, εἶναι δὲ ἐπιμελέστατα ἐξεργασμένος.

Κατὰ τὴν ΒΑ πλευρὰν τοῦ τείχους εὐρέθη νέα πύλη, ὁμοία περίπου πρὸς τὴν εὑρεθεῖσαν τῷ 1926, ἀλλ' ἄνευ ἐσωτερικοῦ κυκλοτεροῦς χώρου (ΠΑΕ 1926, 152).

Πρὸς Β τῆς ἄκρας τῆς ἀκροπόλεως ἐν τῇ πεδιάδι καὶ εἰς ἀπόστασιν 40 περίπου μέτρων ἀπ' αὐτῆς ἀπεκαλύφθησαν διαμερίσματα τινα ὀρθογώνια Ῥωμαϊκῆς οἰκίας διατεταγμένα πέραξ αὐτῆς. Τμήματα τοῦ δαπέδου ἦσαν ἐπιστρωμένα δι' ὀπτῶν πλίνθων. Ἐπειδὴ τὰ τμήματα ταῦτα εἶνε μικρὰ (1.20×1.20) πρόκειται πιθανῶς

περὶ καταστροφμάτων ἐστιῶν ἢ πρὸς θέρμανσιν. Εὐρίσκονται δὲ τὰ πλινθόστρωτα ταῦτα οὐχὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν διαμερισμάτων, ἀλλὰ παρὰ τοὺς τοίχους.

Ὡσαύτως ἐξητάσθη νῦν ἀποκαλυφθὲν πληρέστερον τὸ κατακεχωσμένον βᾶθρον ΠΑΕ 1926, 134 καὶ ἀνεγνώσθη ἡ ἐπιγραφὴ αὐτοῦ ὁρθότερον: Ὁ δᾱμος Στυμφαλίων / Ἐγριππον Ἀλεξιμάχου (ἀντί: Λυσιμάχου).

11. Ἐν Κρήτῃ ἐξηκολούθησεν ἡ ἐνδιαφέρουσα ἔρευνα τοῦ Σπηλαίου τῆς Εἰλειθυίας διὰ τοῦ Ἐφόρου κ. Μαρινάτου. Μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1929 δοκιμαστικὴν σκαφὴν, ἡ ἐργασία τοῦ 1930 τῇ βοήθειᾳ πάντοτε τεχνητοῦ φωτός, προέβη εἰς τὸν συνολικὸν καθαρισμόν τοῦ σπουδαιοτάτου «σπέους Εἰλειθυίας».

Τὰ κινητὰ εὐρήματα ἦσαν, πλὴν ἀσημάντων τινῶν χαλκῶν ταινιῶν, ἀποκλειστικῶς τεμάχια ἀγγείων ὅλων τῶν περιόδων, ἰδιαίτερος δὲ ἄφθονα τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς. Κατὰ τοῦτο τὸ ἐν Ἀμνισῷ σπήλαιον τῆς Εἰλειθυίας ὁμοιάζει πρὸς τὸ σπήλαιον τῶν Καμαρῶν, διαφέρει δὲ ἄλλων λατρευτικῶν σπηλαίων καὶ ἰδίᾳ τοῦ σπηλαίου τοῦ Ἀρκαλοχωρίου, ἔνθα πλεονάζουσι τὰ μεταλλικὰ εὐρήματα ἐπικρατούντων τῶν λειψάνων ὅπλων, τὰ ὅποια μαρτυροῦσι περὶ τῆς φύσεως τῆς λατρευομένης θεότητος.

Ἡ διεύθυνσις τοῦ σπηλαίου τῆς Εἰλειθυίας εἶναι περίπου ἀπὸ Α πρὸς Δ, ἡ δὲ κατὰ τὰς Α ὑπάρχουσα εἴσοδος αὐτοῦ ἀνοίγεται πρὸς μικρὰν χαράδραν.

Ἀπὸ τῆς εἰσόδου μέχρι περίπου τοῦ μέσου τὸ ἔδαφος εἶναι ἐλαφρῶς ἐπικλινές, περαιτέρω δὲ ἀνέρχεται ὀλίγον καὶ καταλήγει εἰς χαμηλότατον μυλόν, ὁ ὁποῖος βρῖθι σταλακτιτῶν καὶ σταλαγματιῶν.

Μέγιστον μῆκος τοῦ σπηλαίου εἶναι 60 περίπου μέτρων, τὸ δὲ πλάτος αὐτοῦ ποικίλλει ἀπὸ 9 μέχρι 13 μέτρων, ἐκτὸς σχισμοειδῶν τινων παραφυάδων, ὅπου τὸ πλάτος φθάνει τὰ 19 μέτρα. Μέγιστον ὕψος τοῦ σπηλαίου εἶναι περὶ τὰ 4 μέτρα.

Εὐθὺς μετὰ τὴν εἴσοδον τοῦ σπηλαίου, ἀριστερά, ὑπάρχουσι

τὰ λείψανα ὀρθογωνίου κτίσματος, ἴσως ἀπλοῦ περιβόλου. Κατὰ τὸ μέσον περίπου τοῦ σπηλαίου ὑπάρχουσι δύο κτιστὰ διαμερίσματα συνεχόμενα καὶ περιβάλλοντα ἓνα ἢ δύο σταλακτίτας οἶονεὶ ἐντὸς ἀδύτου. Ὀλίγον πρὸ τοῦ τέρματος τοῦ σπηλαίου ὑπάρχει μικρὰ ὀπή, ἢ ὁποία ἄγει εἰς τέσσαρας ὑπὸ τὸ ἔδαφος τοῦ σπηλαίου κοιλότητας, περιεχούσας καὶ ταύτας τεμάχια ἀγγείων.

Ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε γενομένης προκαταρκτικῆς μελέτης τῶν εὗρημάτων, συνάγεται ὅτι τὸ σπήλαιον πολλάκις ὑπέστη ἀνακαθάρισιν καὶ ἰσοπέδωσιν.

Μετὰ τῶν νεολιθικῶν ὀστράκων, τὰ ὁποῖα εὗρίσκοντο ἄφθονα εἰς τὰ κατώτατα στρώματα, ἦσαν ἀνάμικτα καὶ μεταγενέστερα, ἰδίως Ῥωμαϊκά, ἅπαξ δὲ καὶ ἓν Βυζαντινὸν ἢ Ἑνετικόν. Ἐκ τούτου συμπεραίνεται μετὰ πιθανότητος ὅτι κατὰ τοὺς Ῥωμαϊκοὺς χρόνους, ὅτε ἐπετάθη ἡ λατρεία ἐντὸς τοῦ σπηλαίου κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀφθόνων Ῥωμ. λύχνων καὶ ἄλλων τεμαχίων ἀγγείων—ἐγένοντο ἀνακαθάρσεις τοῦ σπηλαίου. Τότε δὲ θὰ ἀπερρίφθησαν καὶ τὰ ἐκτὸς τοῦ σπηλαίου ἐν τῇ χαράδρᾳ ἀνευρεθέντα πάμπολλα ὄστρακα. Ἐνεκα δὲ τῆς ἀναταράξεως ταύτης δυσκόλως θὰ εἶναι δυνατόν νὰ ἀνασυγκροτηθῶσι πολλὰ ἀγγεῖα ἐκ τῶν ἀξιολόγων καὶ εἰς ιδιόρρυθμα σχήματα ἀνηκόντων ὀστράκων.

Ἐκτὸς τοῦ σπηλαίου πρὸς Β ὑπάρχει πλατεῖα συναφῆς πάντως πρὸς τὰς τελετὰς τοῦ σπηλαίου, ἴσως δὲ καὶ πρὸς διαμονὴν τοῦ ἱερατικοῦ προσωπικοῦ. Τὰ σχετικὰ οἰκοδομήματα ἐξηφανίσθησαν κατὰ μέγιστον μέρος, μόνον δὲ ὀλίγων διαμερισμάτων διεκρίνοντο ἀκόμη τὰ περιγράμματα. Ἐντὸς ἐνὸς ἐκ τούτων εὗρέθη καὶ βάσις μικροῦ κίονος. Τὰ κυριώτερα τῶν κινητῶν εὗρημάτων εἶναι μικρὸν εἰδώλιον βοδὸς ἐκ μολύβδου, ψῆφοί τινες πήλιναι καὶ καρφὺς ὀστρίνη, ἐκ τούτων δὲ συνάγει ὁ ἀνασκάψας ὅτι τὰ εἰρημένα οἰκοδομήματα ἀνάγονται εἰς τὴν τελευταίαν ὑστερομινωϊκὴν καὶ εἰς τὴν γεωμετρικὴν περίοδον.

Ἀπέναντι τοῦ σπηλαίου τῆς Εἰλειθυίας ὁδηγηθεῖς ἐκ τινων ἐνδείξεων ἀνεκάλυψεν ὁ κ. Μαρινᾶτος ἄλλο μικρὸν σπήλαιον οὐχὶ

λατρευτικόν, ἀλλὰ χρησιμεῦσαν ὡς νεκροταφεῖον ἀπὸ τῆς πρωτομινωϊκῆς μέχρι τῆς ὑστερομινωϊκῆς περιόδου, ἀνάλογον δὲ πρὸς τὸ γνωστὸν καὶ οὐχὶ μακρὰν κείμενον σπήλαιον τοῦ Πύργου. Παρὰ τὴν προηγηθεῖσαν ἐν παλαιοῖς χρόνοις σύλησιν τοῦ σπηλαίου ἀνευρέθησάν τινα πρωτομινωϊκὰ ἀγγεῖα καὶ τινα κοσμήματα, πάντα δὲ ἐξ ἀργύρου. Ἡ ὑπαρξίς ἀργυρῶν κοσμημάτων εἶναι χαρακτηριστικὴ καὶ τοῦ τάφου τοῦ Πύργου καὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ Μαρινάτου ἀνασκαφέντος θολωτοῦ πρωτομινωϊκοῦ τάφου παρὰ τὸ χωρίον Κράσι τῆς πεδιάδος, συνδέει δὲ τὸν πρωτομινωϊκὸν πολιτισμὸν τῆς Β παραλίας τῆς Κρήτης πρὸς τὸν πολιτισμὸν τῶν Κινκλάδων, ὅπου, ὡς παρατηρεῖ ὁ κ. Μαρινάτος, ἀφθονοῦσι τὰ ἀργυρὰ κοσμήματα.

Τοῦναντίον ἐν τῇ πεδιάδι τῆς Μεσαρᾶς κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἐπικρατοῦσι τὰ χρυσὰ κοσμήματα.

Τοιοῦτο ὑπῆρξε τὸ ἀνασκαφικὸν ἔργον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ 1930 ⁽¹⁾. Ἀλλ' ἀξιόλογον αὐτοῦ ὁλοκλήρωμα ὑπῆρξε τὸ δημοσιευτικόν, τὸ ὁποῖον δὲν ἀπαιτεῖ οὔτε κόπους ὀλιγωτέρους οὔτε δαπάνας μικροτέρας, διότι οὐδὲ ἡ σημασία αὐτοῦ εἶναι δευτερεύουσα.

Ἐξεδώκαμεν τὰ καθυστεροῦντα Πρακτικὰ τοῦ 1922, 1923 καὶ 1924 ἐκ σελ. 177, οὕτω δὲ ἐπληρώθη τὸ οὐχὶ ἐξ αἰτίας ἡμῶν γεννηθὲν χάσμα.

Ὡσαύτως ἐξεδόθησαν τὰ Πρακτικὰ τοῦ 1928 ἐκ σελ. 156.

Τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος ἐξεδόθη ὁ διπλοῦς τόμος 1927—1928 ἐκ σελ. 227 μετὰ 143 εἰκόνων περιέχων δέκα τέσσαρας ἐπιστημονικὰς πραγματείας, ἀφιερωμένος δὲ εἰς τὸ ἐν Βερολίνῳ ἀρχαιολογικὸν καθίδρυμα ἐπὶ τῇ 100ετηρίδι

(1) Κατὰ παραδρομὴν παρελείφθη νὰ μνημονευθῇ ἀνωτέρω ἐν σ. 15 ὅτι πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἐν Δίφ ἀνασκαφῆς γενναίως καὶ πάλιν συνεχορήγησαν εἰς τὴν δαπάνην τό τε Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης καὶ τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας.

Ὡς πρὸς δὲ τὰ ἐν ΠΑΕ 1928 ἐκτιθέμενα πορίσματα τῆς ἐν Ἀγρινίῳ ἀνασκαφῆς, ἀνάγκη νὰ διασαφηθῇ ὅτι τὴν θέσιν τοῦ ἀρχαίου Ἀγρινίου εἶχεν ἤδη πρότερον ἐπαρκῶς καθορίσει ὁ Ῥωμαῖος, ὁρμώμενος ἐκ διαφόρων ἀσφαλῶν παρατηρήσεων τειχῶν καὶ κινητῶν εὗρημάτων ἐπιμελῶς συλλεγέντων ἐκ τοῦ τόπου (Ἀρχ. Λελτίον 1924—25 Παράρτ. 6 ἐ. 9 ἐ.).

αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν ἐν Λονδίῳ Ἑταιρείαν πρὸς προαγωγὴν τῶν Ἑλληνικῶν σπουδῶν ἐπὶ τῇ 50ετηρίδι αὐτῆς.

Ἐν τῇ σειρᾷ τῶν αὐτοτελῶν δημοσιευμάτων τῆς Ἑταιρείας ἐξεδόθη σύγγραμμα τοῦ κ. Ἰωάννου Γενναδίου: Ὁ λόγος Ἐλγιν καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς Ἀθήνας ἰδίως ἀρχαιολογήσαντες ἐπιδρομεῖς ἐκ σελ. 285.

Ἐν ἐκτύπωσει εὐρίσκονται τὰ Πρακτικά τοῦ 1929.

Τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος ὁ τόμος τοῦ 1929, ἀφιερωμένος ὀλοκλήρως εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Νέας Ἀγχιάλου, θὰ εἶναι ἕτοιμος μετὰ τινα χρόνον. Τοῦ δὲ τόμου τοῦ 1930 ἡ ἐκτύπωσις ἔχει ἤδη προχωρήσει ἱκανόν, θὰ εἶναι δὲ καὶ οὗτος ἕτοιμος μετ' οὐ πολὺ.

Ἐπίσης θέλει δημοσιευθῇ ἐντὸς τοῦ τρέχοντος ἔτους αὐτοτελὲς τεῦχος περὶ τῆς ἐν Κρήτῃ ἀρχαιολογικῆς ἐργασίας κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς Τουρκοκρατίας συγγραφὴν ὑπὸ τοῦ κ. Ἰωσήφ Χατζιδάκη.

Ἀλλὰ καὶ ἡ Βιβλιοθήκη τῆς Ἑταιρείας, τὸ μοναδικὸν τοῦτο Ἑλληνικὸν ὄργανον ἀρχαιολογικῆς ἐργασίας, ἐπλουτίσθη σημαντικῶς κατὰ τὸ 1930 καὶ διὰ δωρεῶν καὶ δι' ἀγορᾶς. Εἰς τοὺς φιλόφρονας δωρητάς, ἀλλοδαπούς τε καὶ ἡμετέρους, ἐκφράζει τὸ Συμβούλιον θερμοτάτας εὐχαριστίας—ἀπεκδέχεται δὲ τὰς δωρεὰς ταύτας οὐχὶ μόνον εἰς τὸ ὕλικὸν μέρος ἀποβλέπον, ἀλλ' ὥς μαρτύρια τῆς ἀξιολογωτάτης θέσεως, τὴν ὁποίαν τὸ ἴδρυμα τοῦτο κατέχει ἐν τῇ διεθνεῖ ἀρχαιολογικῇ οἰκογενείᾳ.

Ἐξαιρετικὴν σημασίαν ἐνέχει ἐν τῇ σειρᾷ τῶν δωρεῶν τούτων ἡ ὑπὸ τῆς οἰκογενείας τοῦ ἀειμνήστου William Paton, ἐπιφανοῦς Ἀγγλοῦ Ἑλληνιστοῦ καὶ ἐπιγραφικοῦ, γενομένη γενναιοτάτη παραχώρησις ὀλοκλήρου σχεδὸν τῆς βιβλιοθήκης αὐτοῦ. Ἡ ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία ἐκφράζει καὶ ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου τὴν βαθεῖάν της εὐγνωμοσύνην πρὸς τὴν εὐγενεστάτην οἰκογένειαν Paton διὰ τὴν στοργικὴν αὐτῆς ἀπόφασιν, ἡ ὁποία ἐτι μᾶλλον συνδέει πρὸς τὴν Ἑλλάδα τὸ ὄνομα τοῦ πολλοῦ ἐκδότου τῶν Ἐπιγραφῶν τῆς Κῶ καὶ τῶν Ἡθικῶν τοῦ Πλουτάρχου.

Ἐδημιούργησε δὲ τὴν περιωπὴν ταύτην ἡ Ἑταιρεία διὰ συνεχοῦς ἐργασίας πολλῶν δεκαετηρίδων, ἀγωνιζομένη δὲ κατ' ἐμποδίων ἰδίᾳ ὑλικῶν πρὸς ἄρσιν τῶν ὁποίων δὲν ἠτύχησε πάντοτε νὰ ἔχῃ τὴν πολύτιμον στοργὴν τοῦ ἄλλως φυσικοῦ αὐτῆς προστάτου καὶ συνεργάτου, τοῦ Κράτους. Βάσιμός τις ἐλπίς, ἡ ὁποία ἐγεννήθη πέρυσιν ὅτι θὰ ἐπληρωθοῦτο ἡ ἀναγνωρισθεῖσα ἀδικία ἐν τῇ ἀποδόσει τῆς ἐκ τῶν εἰσπράξεων τοῦ Λαχείου τοῦ Στόλου καὶ τῶν Ἀρχαιοτήτων ἀνηκούσης εἰς τὴν Ἑταιρείαν μερίδος—δὲν ἐπραγματοποιήθη ἀκόμη ὑπὸ τοῦ τρώσαντος. Ἄς ἐλπίσωμεν πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ὅτι δὲν ἐματαιώθη. Τὸ ἐλπίζομεν δέ, διότι ἡ ὑπόθεσις τῆς Ἑταιρείας εἶναι κοινὴ ὑπόθεσις ὁλοκλήρου τοῦ Ἑθνους, πρὸς δόξαν τοῦ ὁποίου ἀπευθύνονται πᾶσαι αἱ προσπάθειαι τοῦ καθιδρύματος. Εἶναι δὲ ἐθνικὴ ἡ ἀποστολὴ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας οὐχὶ διότι ἀπλῶς ἀσχολεῖται περὶ τὴν ἔρευναν περιόδου τινὸς τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἱστορίας, ἀλλὰ διότι μελετᾷ τὴν περίοδον ἐκείνην, τῆς ὁποίας ἡ γνῶσις ἀποτελεῖ ἀπαραίτητον παράγοντα τῆς ἠθικῆς ἀναπλάσεως καὶ δημιουργικῆς προόδου τοῦ ἀνθρώπου, παράγοντα τὸν ὁποῖον ἀνεγνώρισαν ἐσχάτως καὶ αὐτὰ τὰ Ἀσιατικὰ ἔθνη!